

۱۲۸۶؛ ۸ صفر ۱۳۲۶] عقائد عامه که ابتداء طرفدار سالارالسلطان بود برضد او شد. ظل‌السلطان که به فرمانفرمایی فارس تعیین شده بود از طهران برای شیراز حرکت کرده الحال اوضاع اگر بدتر نباشد آثار و علائم بهبودی از آن ظاهر نیست. راه بوشهر پس از آنکه بواسطه اغتشاشات مسدود بود دو مرتبه در ۱۷ فوریه [۲۷ بهمن؛ ۱۴ محرم] باز شده پسته‌ها دفعه دیگر بوقت ورود می‌کند.

خلیج فارس

بوشهر

چون نقشه تاسیس بانک ملی پیشرفت نمود وجوهات اعانه که سال گذشته از بوشهر جمع‌آوری شده و به طهران ارسال شده دو مرتبه به بوشهر فرستاده شده به اعانه دهندگان مرجوع گردید. سفارت اعلیحضرتی اخیراً در باب تعدیات که رؤسای محلی راه بوشهر الی شیراز به قاطردارانی که ایاب و ذهاب از آن راه می‌نمودند کرده بودند با دولت ایران مشغول مذاکره می‌باشند.

نمره - ۱۱۰

مراسله مستر مارلین [مارلینگ] به سر ادوارد گری (مورخه ۲۷ مارس ۱۹۰۸ از طهران) [۸ فروردین ۱۲۸۷؛ ۲۵ صفر ۱۳۲۶]

آقا

هرچند که در این چهار هفته اخیر تغییر عمده به اوضاع عمومی روی نداده ولی متأسفانه آنچه را که هویداست روبه بدتری است نه به خوبی. از سوءقصدی که نسبت به شاه شد برخلاف تصایح بعضی از درباریهای مستبد شاه آرام بوده و روابط با مجلس بهتر از ایام دیگر بود. این تغییر سلوک نه بواسطه تغییر حسیات اعلیحضرت شاه نسبت به مجلس است بلکه بیشتر بواسطه نتیجه سوءقصدی است که نسبت به شاه شده و شاید هم به شاه معلوم شده است که مجلس به اندازه‌ای بی‌اعتبار و طرف تنفر عموم واقع گردیده که ممکن است خود به اجل طبیعی از دنیا رحلت نماید. نفوذ و اعتبارات مجلس بواسطه عدم لیاقت خود و همچنین بواسطه بعضی اقدامات غیر مصلحت‌آمیز رئیس برای تسهیل امورات اتصالاً رو به اضمحلال است. رئیس مجلس بعلاوه اینکه کلیه امورات را مخفیانه در کمیسیونها می‌گذرانند اصل جلسات خود مجلس را هم سری کرده، به این ترتیب که در هر جلسه یک جلسه آن سری است و بعلاوه قوانین برای محدود نمودن دخول عموم طبقات مردم به مجلس وضع نموده است. چونکه احتشام السلطنه نفوذ کاملی بین و کلاء دارد این ترتیب سری نمودن مجلس باعث سوءظن عموم نسبت به او شده و مردم دیگر گمان نمی‌کنند که او شخص وطن‌پرستی است بلکه عقیده مردم بر این است که او یا برای منافع شاه و یا برای منافع شخصی

خود مشغول کار است. به علل فوق الذکر توجه و محبت مردم نسبت به احتشام السلطنه بی اندازه کم شده است و در چند روز قبل ظن قوی برده می شد که او را مجبور به استعفاء نمایند. اتفاقی که ممکن است نتیجه مؤثری به اوضاع طهران روی بدهد خارج شدن ظل السلطان بواسطه انتخاب او به حکومت فارس است. شاه اعتمادی به او ندارد و خیلی مایل بود که دفع این خویش خطرناک خود را بنماید و اصرار به او نمود که مسافرتی به اروپا نماید. ظل السلطان هم مصمم به حرکت اروپا شده بود به دلیل اینکه از سفیر روس تقاضا نموده بود که کشتی جنگی برای مسافرت او از انزلی به پروسک معین گردد. و همچنین از من هم ملاقاتی نموده و اطلاع داد که به همین زودیها حرکت خواهد نمود. لیکن روز بعد خبر به من رسید که ظل السلطان تغییر خیال داده و از ایران خارج نخواهد شد و پس از اینکه خبر تعیین او به جای صاحب اختیار شیوع پیدا نمود علت این تغییر خیال واضح گردید.

اغتشاشی که بعد از قتل قوام الملک در شیراز روی داد مبرهن ساخت که صاحب اختیار قادر به حکومت آن شهر نیست. حاکم در واقع خود را بکلی گم کرده و گمان می کند که پس از مطالعه راپورتی را که در جزو حوادث ماهانه ایران مندرج است جای تردید برای انسان باقی نخواهد بود که فقط بواسطه تدبیر و جدیت مسر گریهم [قنصل اعلیحضرتی] و نفوذ شخصی او در شهر بود که جلوگیری از جنگ سختی در شهر بعمل آمد. در موقع خاموش تری ممکن است که صاحب اختیار بخوبی حکومت نماید ولی چونکه او جبون است و همچنین وجوهات برای تهیه استعدادی که دولت نتوانسته است برای او اعزام دارد ندارد لهذا من گمان نمودم که بر حسب خواهش او از سفارت نیز [کمک به برقراری خود در حکومت] رفتار نموده و فقط به دولت ایران تأکید نمودم که اقدامات برای استقرار انتظام بنمایند.

در هر صورت ظل السلطان دارای بعضی صفاتی است که در صاحب اختیار نیست. اولاً او خیلی متمول است و یقیناً می تواند از دهات خود در اصفهان آنقدر استعداد فراهم نماید که بتواند اقتدارات خود را محفوظ نماید و بعلاوه او مشهور به حاکم مقتدری است. از راپورت خلاصه اتفاقات واضح می شود که هر چند که اغتشاشات مهمی روی نداده است ولی هرج و مرج خاموشی در جریان و هیچ آثار هویدا نیست که حکومت مرکزی بتواند اقتدارات خود را بهتر از سابق مجری دارد.

(امضا) مارلین [مارلینگ]

نمره - ۱۱۱

مراسله مستر مارلین [مارلینگ] به سر ادوارد گری

مورخه ۲۳ آوریل [۳ اردیبهشت ۱۳۲۱] از طهران

آقا

افتخار دارم که مجملی از حوادث چهار هفته اخیر در ایران بانضمام مختصر شرحی

از صورت جلسات مجلس شورای ملی ایران بطور معموله لفاً ارسال دارم. **ملفوف نمره ۱۱۱**
وقایع ماهیانه ایران

مجلس ملی . پس از اینکه احتشام السلطنه مجبوراً استعفاء نمود مخبر السلطنه به ریاست مجلس انتخاب گردید. لیکن او این مقام را قبول ننموده و در چهارم ماه آوریل ممتازالدوله به ریاست مجلس انتخاب گردید . رئیس جدید مجلس برادر سفیر ایران مقیم پاریس است و در موقعیکه شاهزاده عین الدوله در سال ۱۹۰۴ و ۱۹۰۵ [۸۴-۱۲۸۳، ۲۳۰، ۱۳۲۲] صدراعظم بود ممتازالدوله منشی شخصی ایشان بودند. ممتازالدوله زبان فرانسه را خوب می داند و چند مدت هم در وزارت خارجه بوده و کلای آذربایجان او را به ریاست انتخاب نموده اند و علت آنهم این بود که و کلای مزبور مایل نبودند که رئیس مجلس شخص مستقل الرأی باشد و سبب تنفر از احتشام السلطنه هم بهمین دلیل بود. ذکاء الملک حتی پیشنهاد نمود که هر سه ماه یک دفعه رئیس انتخاب گردد. لیکن در اینخصوص رأی در مجلس گرفته نشد.

اخبار عمومی . در ۳ ماه آوریل احتشام السلطنه بی خبر بطرف اروپا حرکت نمود . اشخاصی که متهم به قتل تاجر پارسی موسوم به ارباب فریدون هستند چند وقت است که در محاکم عدلیه محاکمه می شوند. مجلس محاکمه عمومی است و راپورت محاکمه در روزنامه مخصوصی که اسم آن «محاکمات» است مشروحاً نگاشته می شود. بعضی از محبوسین اقرار به قتل نموده اند و خوب واضح است که مقصود آنها دزدی بوده و بهیچوجه مقصود سیاسی بطوریکه بدو گمان برده می شد در نظر نداشتند. حکم بالاخره با یکی از مجتهدین خواهد بود. ظل السلطان پس از اینکه دو هفته در اصفهان توقف نمود حالا بطور تفنن بسمت شیراز رهسپار است. وزراء همان اشخاصی هستند که در ماه گذشته ذکر شد.

(امضا) چرچیل

تبریز

در ماه مارس تبریز و اطراف خاموش بود. در خود شهر رئیس نظمیه که یکی از اعضای مهم انجمن است تشکیل استعداد پلیسی داده پلیسهای مذاکور که دارای ملبوس فاخر و هر کدام حامل يك تفنگ و پنجاه فشنگ هستند شب و روز در کوچه ها مشغول خدمت و از طرف دولت ماهی سه هزار و سیصد تومان برای مخارج آنها داده می شود.

ناحیه اردبیل در ماه مارس مغشوش بود. ایل شاهسون دهات را غارت نموده دسته ای از آنها به شهر اردبیل تاخت و تاز نموده تقریباً پنجاه خانه را غارت و عده ای از صاحبان آنها را مقتول نموده اند. حاکم آنجا رشید الملک بطرف تبریز فرار نمود.

نمایشی از طرف اهالی بر علیه راهداری که کمپانی لینچ در راه قم به سلطان آباد قرار

داده روی داد اهالی شهر راهدارخانه بیرون شهر قم را خراب نمودند. سفارت اعلیحضرتی در اینخصوص با سید عبدالله مجتهد مذاکره نموده ایشان تلگراف سختی به علمای قم کرده آنها را از این حرکت سرزنش نمودند و بعلاوه به آنها فهمانیدند که کمپانی لینچ موافق قراردادی که با دولت بسته است اقدام می نماید.

حکومت جدید فوق العاده بکار برده و از قرار معلوم ایل ترکمن را خاموش نموده است.

مشهد

به حال آرامی باقی است ولی در ایالت قتل رو به ازدیاد است. در هفته گذشته، دوم ماه آوریل، اغتشاش مهمی در انجمن محلی روی داد. بنابر تحریک بعضی از اعضاء انجمن، سربازها به بهانه نرسیدن حقوق، یکی از اعضای انجمن را که معروف به اصلاح طلبی است سخت کتک زده اند. از قرار معلوم این شخص اصرار به تجدید انتخابات بروفق اترتیب صحیحی داشته ولی سایر اعضای حالیه انجمن مایل بودند که دومرتبه انتخاب گردند.

کرمانشاهان

راپورتی به طهران رسید که نایب الحکومه کرمانشاه بعضی اشخاص را بدون محاکمه صحیح حکم به قتل داده است. در ۳۱ این ماه در این خصوص از وزیر داخله در مجلس استیضاح شد. وزیر داخله جواب داد که بمحض وصول این خبر او به نایب الحکومه حکم نموده است که به طهران برای محاکمه حاضر شود.

شیراز

از تاریخ اواسط ماه مارس شیراز فوق العاده آرام است. برای خیلی اشخاص محترم کاغذهای تهدیدآمیز رسیده است ولی راپورت هیچ نوع اقدام غیر قانونی داده نشده. هرچند که بازارها بازند ولی تجارت نمی شود. خبر تعیین ظل السلطان به حکومت فارس

از طرف عموم طبقات مردم بخوبی پذیرفته گردید.

در ماه مارس سه سرقت در راه بوشهر روی داد و بموجب راپورت‌های واصله مستحفظین راه از مسافرین جبراً اخذ وجوهات می‌نمایند. يك دزدی در راه اصفهان مابین شیراز و زرکان [=زرقان] اتفاق افتاد.

بندرعباس

مجدداً راههای کاروان در اواخر ماه فوریه مغشوش و دوبار الاغ که متعلق به مستحفظین قنولخانه کرمان بود در نزدیکی باغو بسرقت برده شد. قنصول اعلیحضرتی اقدامات برای استرداد اموال مسروقه نموده است.

(امضا) ماژور استکس

سجده

نمره - ۱۱۲
مراسله مستر مارلینگک به سرادوردگری (مورخه ۲۴ ماه آوریل ۱۹۰۸ [۴ اردیبهشت ۱۲۸۷؛ ۲۲ ع ۱ - ۱۳۲۶] از طهران)

(آقا) هر چند که از راپورت ماهیانه ظاهر است که اوضاع عمومی کلیته ایران قدری خاموش تر است ولی در پایتخت کلیه آثار و علائم خوب آشکار می‌سازد که بهیچوجه تخفیفی در شدت زدوخورد مابین شاه و انجمن حاصل نگردیده است. در اینموقع من مخصوصاً انجمنها را اسم می‌برم بواسطه اینکه دخالت مجلس در این زد و خورد اخیر (که باز هم مغلوبیت با شاه بود) خیلی کم بود وزراء هم جز اینکه در مدت ۴۸ ساعت استعفا نموده و مجدداً استعفا خود را پس گرفتند کار دیگر نمودند. مسئله متنازع فیه این بود که آیا حاکم و رئیس نظمییه قانوناً حق این را داشتند که بدون حکم وزیر عدلیه اشخاصی را که مظنون به سوء قصد نسبت به شاه بوده دستگیر نمایند.

روبهم رفته جواب منفی است ولی به ملاحظه ارتباط این مسئله به شخص شاه ممکن بود که انجمنها از غیرقانونی بودن این مسئله صرف نظر نمایند.

امید بهبودی در اوضاع نیست و انجمنها از قدرت خود استفاده نموده در تمام ادارات دولتی مداخله می‌نمایند و بواسطه عدم بصیرت و سوءظن اکثر رؤسای آنها دخالت آنها در امورات کار دولت را بسیار دشوار می‌نماید.

(امضا) مارلین [مارلینگک]

نمره - ۱۱۳

مراسله مستر مارلین [مارلینگک] به سرادوردگری (مورخه ۳۰ ماه آوریل ۱۹۰۸ [۱۰ اردیبهشت ۱۲۸۷؛ ۱۶ ع ۱ - ۱۳۲۶] از طهران)

(آقا) در روز شنبه ۲۵ ماه ، وزیر مالیه بدون اینکه قبلاً از خیال خود کسی را مطلع سازد بودجه خود را به مجلس پیشنهاد نمود. در ضمن تظلمی که وزیر مالیه در موقع پیشنهاد بودجه نمود اظهار کرد که در خصوص ازدیاد مالیه گمرکی به چای و قند وارده به مملکت، او با نمایندگان دولتین روس و انگلیس مذاکره نموده و تا یک اندازه امیدوار است که دولتین مذکورترین ضدیتی در تغییر این تعرفه گمرکی نخواهند نمود. مسیو بیزو مثل سایر اشخاص دیگر اطلاع داشت که صنایع الدوله مدتها مشغول تهیه نقشه‌ای برای اصلاحات مالیه بود که اساس آن نقشه مبنی بر ازدیاد مالیات گمرکی بر قند و چای می‌نمود ولی تا ساعت سه بعد از ظهر روز شنبه مسیو بیزو ابدأ گمان نمی‌کرد که نقشه معینی ترتیب داده شده است و در آنوقت وزیر مالیه به او اطلاع داد که او می‌خواهد الساعه به مجلس رفته و بودجه را پیشنهاد نماید. در هر صورت با مسیو بیزو ابدأ مشورتی در خصوص ترتیب بودجه مزبور نشده بود و حتی سوادى هم از بودجه به او داده نشده بود.

وزیر مختار فرانسه از سفیر روس و من خواهش نمود که مسیو بیزو را ملاقات نموده و از اطلاعاتی که او پس از يك ماه توقف در ایران از اوضاع مالیه مملکتی حاصل نموده مستحضر شویم . برای همین مقصود ما در ۲۸ ماه در سفارت فرانسه رفته و از تقریرات مسیو بیزو در خصوص اوضاع کلیه مالیات ایران من فقرات ذیل را استنباط نمودم.

هیچ نوع محل عایدی برای دولت ایران باقی نمانده و همه روزه عده کثیری از طلبکاران که اغلب آنها اربابان حقوقند وزارت مالیه را محاصره می‌نمایند. وزارت مالیه هم بدون اینکه به اسناد طلبکاران رسیدگی نماید و برای اینکه خود را از زحمت آنها خلاص نماید اتصالاً حواله به اداره گمرک می‌دهد. اداره گمرک هم بواسطه نبودن وجوهات همیشه دچار زحمت این اشخاص است.

عقیده عموم بر آن است که دیر یا زود يك استقراض خارجی بشود و اول خرج عمده پرداخت حقوق اربابان حقوق است. پس از ورود مسیو بیزو یأس فوق العاده به بعضی اشخاص روی داد . بجهت اینکه آنها گمان می‌نمودند که بمحض ورود او میلیونها پول از جیب او بیرون خواهد آمد و پس از اینکه او اظهار نمود که دولت ایران نمی‌تواند به این زودیهها قرض فوق العاده بنماید مردم گمان نمی‌کردند که او از روی حقیقت بیان می‌نماید. بواسطه اینکه اگر چه قرض کالی نبود کلی می‌نمود. ابتدائی که او شروع به کار نمود برای او تحصیل اطلاعات غیر ممکن بود لکن در این ایام اخیر کسب اطلاعات برای او قدری سهل تر شده است هر چند که ایرانیها عموماً و وزارت مالیه خصوصاً سعی کاملی دارند که او مربوط با اشخاصی نشود که بتوسط آن شخص کمکی حاصل نموده و یا اینکه او به آنها نصیحت خیر اندیشانه نماید (مقصود از این اشخاص مثلاً اعضای کمیسیون قوانین مالیه مجلس).

ناصر الملک در پاریس به او اطلاع داده بود که اینطور با او رفتار خواهد شد و تمام اقدامات او را به شکل دیگری تغییر [تعبیر؟] خواهد نمود و به مسیو بیزو گفته بود که اگر او پیشنهاد مالیه می‌نماید بهتر آن است که سوادى از او را هم به مجلس بفرستد. تمام این صحیح بوده است و در خصوص بودجه هم ابدأ از او مشورتی کرده نشده

است و تا عصر روز شنبه که وزیر مالیه بطور اختصار او را از مواد بودجه مستحضر ساخت او بهیچوجه از طرح بودجه اطلاعی نداشت. پس از مذاکرات طولانی نتیجه اینطور گرفته شد که برای اینکه دولت ایران مقام مسیو بیزو را بیهوده فرض ننماید بهتر آن است که سفیر روس و فرانسه و من به وزیر امور خارجه اطلاع بدهیم که برای دولت ایران ابدأ متمر ثمری نخواهد بود که بدون مشورت با مستشارمالیه درخصوص تغییر تعرفه گمرکی پیشنهادی به دولتین روس و انگلیس نماید.

بنابراین در روز پذیرایی معموله که ۲۹ ماه بود من به مشیرالدوله اظهار نمودم که از طرف سفارت اعلیحضرتی تا به حال نه به صنیعالدوله و نه به هیچ وزیر ایرانی فهمانیده نشده است که دولت اعلیحضرتی قبول ازدیاد هیچنوع مالیات گمرکی را خواهد نمود و همچنین تاکنون من همیشه احتیاط کرده و اظهار نموده‌ام که از عقیده دوم اعلیحضرتی در این خصوص ابدأ اطلاعی ندارم.

وبعلاوه من اطمینان کامل دارم که دولت اعلیحضرتی هیچ پیشنهادی را قابل ملاحظه نخواهد دانست در صورتی که طرح آن با کمک مستشار مالیه ریخته نشده باشد، و اینکه صنیعالدوله در مجلس اظهار داشته بود که دولتین حاضر به این تغییر هستند بی‌اصل بوده است.

مشیرالدوله در جواب اظهار نمود که او از این مطلب بخوبی آگاه و مکرر به صنیعالدوله گفته است که نباید پیش از تحصیل رضایت دولتین به تغییر تعرفه گمرکی پیشنهادی در اینخصوص به مجلس بنمایی. لیکن صنیعالدوله طوری از اطلاعات مالیه خود راضی و بتقدری مایل به نیکنمایی خود در مجلس است که ابدأ وقتی به حرفهای ما نداده و بودجه خود را پیشنهاد مجلس نمود و بهتر آن است که شما به صنیعالدوله شخصاً در اینخصوص صحبت نمائید. هم سفیر فرانسه و هم سفیر روس در این خصوص در همانروز با وزیر امور خارجه صحبت نمودند.

روز بعد من صنیعالدوله را ملاقات نموده و به ایشان اظهار نمودم در صورتیکه دولت اعلیحضرتی تا به حال هیچ عقیده خود را در خصوص اضافه کردن مالیات گمرکات اظهار ننموده و در صورتیکه جناب ایشان مطلعند از اینکه دولت اعلیحضرتی هیچ نوع پیشنهادی را قابل دقت نمی‌داند تا اینکه از مستشار مالیه در او مشورتی شده باشد چرا باید که ایشان پیشنهاد قطعی در اینخصوص به مجلس کرده باشند و بعلاوه به مجلس فهمانیده باشند که دولتین این اضافه مالیات را قبول خواهند نمود.

جناب ایشان در جواب اظهار داشته که گرفتاری مالیه به حدی است که دولت نمی‌تواند منتظر بشود تا اینکه مسیو بیزو اطلاعات کامل از اوضاع حاصل نماید و برای جلوگیری از خرابی مملکت جز اقدام فوری چاره دیگر نبود. راجع به مطلبی که او در مجلس درخصوص ازدیاد مالیات گمرکی عنوان نموده بود صنیعالدوله اظهار داشت که اطمینان او از دوستی دولتین طوری زیاد بود که هیچ تصور قبول نکردن پیشنهاد را نمی‌کرد و بالاخره گفت که امید بهبودی به اوضاع به اندازه‌ای کم است و به اندازه‌ای او خسته از زدوخورد شده است که امروز صبح مصمم شده بود که استعفاء بدهد. من گفتم

يك چیزی که دولت اعلیحضرتی طالب است که ایران آرام و آباد باشد ولی اگر از ما تقاضای امتیازی بشود که برخلاف منافع تجارتی باشد ما حق خواهیم داشت که دقت نظری در آن بنماییم و برای این مقصود دولت اعلیحضرتی عقیده مستشار مالیه خود دولت ایران را کافی می‌داند.

جناب وزیر اظهار داشتند که ایشان خیلی بیشتر ترجیح می‌دهند اگر دولت اعلیحضرتی خود شخصی را از لندن برای دقت در اوضاع مأمور نمایند.

اگر در هر مسئله‌ئی لازم باشد که از مسیو بیزو در واقع مشورت کرده بشود آنوقت مسیو بیزو در واقع وزیر مالیه خواهد گردید و ایران دیگر مسیونوز ثانی را لازم ندارد.

در جواب من اظهار داشتم که جناب شما از لزوم فوریت تحصیل منابع مالیه صحبت می‌داشتید در صورتی که اکنون مایل به آمدن يك متخصص مالیه دیگری که او ناچار باید مجدداً شروع به تحصیل اطلاعاتی که مسیو بیزو در يك ماه گذشته نموده است بنماید هستید.

اگر مسیو بیزو آنقدری که لازم است تابحال از اوضاع مالیه ایران اطلاع حاصل نکرده است تقصیر فقط با دولت ایران است که استنکاف از دادن اطلاعات ورزیده است.

نخواستن دولت ایران خدمتی از مستشار مالیه بعین مثل این می‌ماند که شخص مریضی طبییی را طلبیده ولی از گوش کردن به معالجه او امتناع می‌ورزد.

در خصوص اینکه مسیو بیزو يك موقعی به مقام اقتدارات مسیو نوز خواهد رسید من به ایشان اظهار نمودم که البته این مطلب را درك نموده‌اند که مسیو بیزو بهیچوجه دارای قوای اجراییه نیست و مقام او فقط مقام شخص راهنمایی است. دولت ایران می‌تواند نصایح او را رد یا قبول نماید.

جناب وزیر مکرر در مکرر در خصوص فرستادن يك نفر مأمور مالیه از لندن و پترزبورغ برای دقت در اوضاع مالیه ایران صحبت داشته‌اند و من هم مکرر در جواب اظهار داشتم که این اقدام ممکن الوقوع نیست. من به جناب ایشان در خصوص استعفای خودشان اظهار داشتم که بهتر آن است تغییر خیالی بدهند بواسطه اینکه تغییرات علی‌الاتصال مابین وزراء باعث بهبودی به اوضاع نمی‌شود و بعلاوه برای نیکنای شخص ایشان هم صحیح نیست که فوراً پس از پیشنهاد بودجه خود به مجلس از وزارت استعفا نماید.

غیر لازم است که شرح مفصلی از بودجه صنایع الدوله ذکر شود. مقصود عمده آن بدست آوردن مالیات معتدبه است که بتوسط آن دولت ایران بتواند تا يك درجه به مملکت امنیت داده بعضی طرق و شوارع جدید احداث نماید و همچنین ترقی به معارف بدهد.

برای نیل به این مقصود چندین قسم مالیاتهای داخلی پیشنهاد شده است که عمده آن مالیات بر مستقلات در شهر [است] که تابحال بهیچوجه مالیاتی براو بسته نشده است.

آنچه که مستقیماً به ما مربوط است اضافه مالیات به‌چای وقتد وارده در ایران است. ذکری از استقراض خارجه نشده ولی واضح است که اگر اضافه مالیاتی بر امتعه

مذکور بسته بشود محل خوبی برای ضمانت قرضه جدیدی خواهد بود.
 (امضا) مارلین [مارلینگ]

نمره - ۱۱۴

تلگراف مستر مارلین [مارلینگ] به سرادواردگری (واصله ۳ ژوئن)

طهران ، ۳ ژون ۱۹۰۸

[۱۳ خرداد ۱۲۸۷؛ ۳ج ۱ - ۱۳۲۶]

اوضاع پلتیکی : در سی ام ماه گذشته هیئت وزراء استعفاء کرده و تشکیل کابینه جدید خیلی اشکال دارد.

انجمنها درصدد آن هستند که بعضی از وابستگان شاه را که با آنها مختلف هستند اخراج نمایند و محض آنکه شاه را مجبور به قبول مطالبات خود نمایند سعی در تخویف کلیه قاجاریان دارند.

نمره - ۱۱۵

تلگراف مستر مارلین [مارلینگ] به سرادواردگری (واصله ۳ ژون)

طهران، ۳ ژوئن ۱۹۰۸

[۱۳ خرداد ۱۲۸۷؛ ۳ج ۱ - ۱۳۲۶]

راجع به تلگراف امروز من امیربهداد جنگک دیشب در سفارت روس بست اختیار نمود. دوسه نفر از درباریان شاه او را ترك نموده اند.

نمره - ۱۱۶

تلگراف مستر مارلین [مارلینگ] به سرادواردگری (واصله ۴ ژوئن)

طهران ، ۴ ژوئن ۱۹۰۸

[۱۴ خرداد ۱۲۸۷؛ ۴ج ۱ - ۱۳۲۶]

شاه امروز صبح از قصر خارج شده با مستحفظین کثیری به محل اقامت بیرونی خود که خارج دروازه قزوین است رفت.

نمره - ۱۱۷

تلگراف مستر مارلین [مارلینگ] به سرادواری (واصله ۸ ژوئن)

طهران ، ۸ ژوئن ۱۹۰۸

[۱۸ خرداد ۱۲۸۷ : ۸ ج ۱ - ۱۳۲۶]

صبح روز شنبه ششم ژوئن مابین شاه و طرفداران ملت ظاهراً اصلاح شد ولی صبح روز دیگر به اعلیحضرت شاه راپورت داده شد که انجمنها تلگرافی به ظل السلطان در شیراز مخابره نموده اورا به آمدن و قبول مقام نیابت سلطنت دعوت کرده اند.

همان روز عصر پسر بزرگ ظل السلطان و سردار منصور و علاءالدوله و عضدالمک رئیس ایل قجر که در انقلاب هفته گذشته شرکت نمود از طرف شاه دستگیر گشتند.

نمره - ۱۱۸

مکتوب مستر مارلین [مارلینگ] به سرادواری (واصله ۹ ژوئن)

طهران ، ۷ مه ۱۹۰۸

[۱۷ اردیبهشت ۱۲۸۷ : ۶ ع ۲ - ۱۳۲۶]

آقا افتخاراً سواد جوابی را که دولت ایران اخیراً در مقابل اظهارات من در موضوع حفاظت گبرهای ایران داده است لفاً ایفاد می دارم.

(امضا) چارلز ام - مارلینگ

ترجمه ملفوف نمره ۱۱۸

مکتوب مشیرالدوله به مستر مارلینگ

۲ مه ۱۹۰۸

[۱۲ اردیبهشت ۱۲۸۷ : ۲ ع ۱ - ۱۳۲۶]

مراسله شما در باب گبرهای ایران واصل گردید . دولت ایران همیشه در راه آسایش این فرقه بذل توجه مخصوص نموده و این طایفه مرکب از قدیمترین تبعه ایران بوده و چنانچه در مورد قتل فریدون مشاهده گردید فیما بعد هم به همان نظر با آنها رفتار خواهد شد.

نظر به اظهاراتی که در این باب فرموده اید از وزیر داخله استدعا شده که دقت حکام را به این مسئله جلب نماید.

نمره - ۱۱۹

مکتوب مستر مارلینگ به سرادواری (واصله ۹ ژوئن)

قلهک ، ۲۱ مه ۱۹۰۸

[۳۱ اردیبهشت ۱۲۸۷ : ۲۰ ع ۲ - ۱۳۲۶]

آقا افتخاراً راپورت خلاصه وقایع چهار هفته ایران را بطریق معمول لفاً ایفاد می‌دارم
(امضا) چارلز ام. مارلینگ

ملفوف نمره - ۱۱۹

خلاصه وقایع ایران

طهران

در ظرف چهار هفته گذشته اوضاع طهران رو بهم رفته از معمول آرام تر بود. بلاشک در میان مردم يك نوع حالت یأس و تأثر احساس می‌گردد و ایرانیانی که قدری از امورات واقفتر هستند فهمیده‌اند که در چرخهای حکومت در واقع تزلزل پدیدار گشته است. عامه مردم زیاده از اندازه به مشروطیت خود که بدبختانه تاکنون علامات فساد از آن ظاهر بوده اعتماد دارند.

نظر به عید مولود شاه در ۱۵ ماه ، اعلیحضرت يك روز قبل دستخط مصالحانه به مجلس فرستاده احساسات عامه چنانچه انتظار آن می‌رفت نسبت به شاه صورت خیری گرفت. مراسم معمولی عید مذکور که با ابراز حسیات خصومت کارانه که به علت تعقیب پلتیک ارتجاع کارانه تباین کلی داشت صورت وقوع یافت.

در دوم ماه کابینه وزراء استعفاء کرده در ششم ماه دوباره تعیین گردید. مستوفی الممالک به جای ظفر السلطنه به وزارت جنگ مبدل شد. بعلت استعفاءی صدراعظم که دفعه دوم در ۱۶ مه واقع شد احتمال قطعی می‌رود که باز هم در مقام هر يك از وزراء تغییر و تبدیلی بشود .

نظام السلطنه که بی اندازه مورد بی میلی عموم واقع شده بود در ۱۷ مه به قم فرار نمود. در ۱۶ مه شاه شخصاً تلگراف دوستانه به ناصر الملك که حالیه در اروپا مشغول سیاحت است مخاطره نمود او را به آمدن بایران و قبول مسند صدارت دعوت کرده است ولی مسئله این که آیا جناب ایشان به قبول این مقام تن در دهد مشکوک است.

دو نفر اشخاصی که با هیجان برای رفورم عملاً مخالفت می‌ورزیدند پس از آنکه در محکمه عدلیه از آنها محاکمه شد به حبس مدت طویل محکوم گردیدند . یکی از آنها به جرم اینکه اعلائی چسبانیده و اعضای مجلس را بابتی اعلان کرده بود محکوم گردید.

۱۹۰۸ مه ۲۱

[۳۱ اردیبهشت ۱۲۸۷؛ ۲۴۲۰ - ۱۳۲۶]

(امضا) جی. پی. چرچیل

منشی السنه شرقی

مشهد

مایین انجمن محلی و اداره بلدیة کدورت فوق العاده در میان بود. از قرار معلوم قوای حکومت تدریجاً رو به ضعف است ولی شهر آرام می‌باشد.

تربت حیدری

احساسات برضد انجمن محلی برای اعضای آن تحمل ناپذیر بوده تمام آنها متحداً به فرمانفرما عریضه نوشته درخواست تعیین حاکمی برای آن محل نمودند. تمام طبقات مردم بالاتفاق از اوضاع موجوده امورات نگرانی داشته و یأس و ناامیدی خود را از استفاده از حکومت مشروطه ابراز می‌داشتند. دو دسته نزد که حوالی طبس را اشغال نموده بودند در ماه آوریل متفرق شدند.

یزد

سردار معتضد، حاکم جدید کرمان، روز ۷ آوریل [۱۸ فروردین ۱۲۸۷؛ ۲۴۵ - ۱۳۲۶] در نزدیکی انار به دسته‌ای مرکب از چهل دزد که ۱۲،۰۰۰ رأس گوسفند و اموال زیاد بغارت می‌بردند برخورد. او به سارقین حمله برده هشت نفر از آنها را مقتول و مجبور به ترك اموال مسروقه کرد. از همراهان حکومت يك نفر مقتول و یکی مجروح گردید. در بیستم آوریل انتظام‌الملک از نائین به یزد وارد شد و به حکومت آنجا تعیین گردیده. در ۱۴ مه [۲۴ اردیبهشت ۱۲۸۷؛ ۱۳ ع ۲ - ۱۳۲۶] قریب دوهزار نفر از اهالی دهات در خارج اداره تلگرافخانه انگلیس اجتماع نموده درخواست نمودند که محض پروتست بر ضد بعضی مالیاتهای جدید بست اختیار نمایند. مردم بازارها را بسته و اوضاع از قرار معلوم خیلی سخت شد. مستر بلک‌من، کفیل ویس قونسولگری، با رؤسای آن جماعت مشورت نموده آنها به مساجد و مقامات مقدسه مراجعت نمودند. روز بعد جماعت مردم دومرتبه مراجعت نموده و داد و فریاد کرده از دولت انگلیس درخواست کمک و همراهی می‌کردند که با آنها از روی عدالت رفتار شود. مستر مارلینگک تلگرافاً [=تلگرافی] خبر داد که مجلس ملی به همین زودی تأمینات لازمه خواهد داد. این خبر باعث تسکین اذهان مردم شد و تلگرافی که از وزیر مالیه واصل شد موافق دلخواه آنها نبود. در ۱۸ مه [۲۸ اردیبهشت؛ ۲۴۱۷] عده‌ای بنماینده‌گی اصناف از مستر بلک من ملاقات کرده درخواست اجازه تحصن نموده از آن می‌ترسیدند که ورود عده کثیری از اهالی دهات به شهر اسباب عدم تأمین دکاکین آنها شود. مستر بلک من به آنها اصرار نمود تا دوزخ منتظر جواب مجلس ملی شوند. در ۱۹ مه هیئتی به نمایندگی سرکرده آنها ملاقاتی کرده اظهار داشتند که عده زیادی از اهالی دهات که بسیاری از آنها مسلح بودند اتصالاً وارد شده و ناامنی بطور عموم شیوع داشته و از آن می‌ترسیدند که هرگاه در ارسال جواب تأخیر زیاد شود هرج و مرج در میان مردم واقع خواهد شد. بعضی از آنها آمده و همینکه از عدم وصول جواب و دخول در قنسولخانه مایوس گردیدند تهدید به پائین کردن بیرق و تخریب اداره قنسولخانه نمودند. آن هیئت برای این تهدیدات ترضیه خواستند. مستر مارلینگک از وزیر امور خارجه ملاقات نموده او را از وخامت این مسئله مستحضر و از او وعده گرفت که از تظلمات و تشکیات مردم یزد دلجویی کند.

کرمانشاه

بعثت حرکت ایلات دور و حوالی ، کرمانشاه ظاهراً خیلی مغشوش شده مستر و میسز استند که متعلق به دعاة امریکایی هستند در قرب بیست و پنج میلی طرف مشرق شهر دزد به آنها زده و تمام متعلقات آنها را بسرقت برده‌اند.

ظفر السلطنه وزیر جنگ سابق به حکومت معین شده و در راه کرمانشاه است. الجال شهر ظاهراً مغشوش است و قنصل اعلیحضرتی راپورت می‌دهد که فعلاً مأمورین دولتی که بتوان مطالب را به آنها اظهار داشت موجود نمی‌باشد.

شیراز

ظل السلطان در اوائل مه [نیمه اردیبهشت ؛ اوایل ع ۲] وارد شیراز شده و چندین تلگراف به سفارت اعلیحضرتی مخایره نموده مشعر براینکه برای حفظ نظم اقدامات مجیدانه نموده قبل از ورود شاهزاده مذکور در شهر اغتشاشی به وقوع رسید. علت وقوع آن انتشار تلگرافی از علمای بزرگ نجف در خصوص قتل قوام‌الملک بود ولی از زمان ورود ظل السلطان در امورات تسکین حاصل گردیده است.

سیصد نفر از فوج چهار محال که یک قسمتی از مستحفظین ظل السلطان هستند در بیست و ششم آوریل وارد شدند.

از تلگرافی که به تاریخ ۱۷ شهر مه [۲۸ اردیبهشت ۱۲۸۷؛ ۱۷ ع ۲ - ۱۳۲۶] از معاون رئیس اداره تلگرافی هند و انگلیس واصل شد و مفهوم گردید که قبایل اعراب مابین سیوند و دهیلم مشغول ارتکاب سرقت و چپاول اموال مردم بوده خط تلگراف را هم صدمه رسانیده‌اند.

نمره - ۱۲۰

ملخص مکتوب مستر مارلینگ به سرادوردگری (واصله ۹ ژوئن)

قلهك ، ۲۱ مه ۱۹۰۸

[۳۱ اردیبهشت ۱۲۸۷ ؛ ۲۰ ع ۲ - ۱۳۲۶]

در تعقیب مکتوب سیام ماه گذشته خود افتخاراً راپورت می‌دهم که کابینه وزراء در دوم شهر جاری از کار استعفاء کرده وزیر مالیه به عموم فهمانید که استعفاء او نتیجه قطعی صحبتی است که من در چند روز قبل با ایشان داشته‌ام - اگرچه عقیده عموم براین بود که میل وزراء براین قرار گرفته که باعث تغییری در تشکیل کابینه وزراء گردیده نظام السلطنه صدراعظم و وزیر داخله را در آن راه ندهند. شکی نیست که اینطوری که صنیع الدوله رفتار کرده و مسئله ملاقات مرا آلت رهایی و استخلاص خود از این موقع مشکل که جاه طلبی او را بطرف آن سوق داده بود قرار داد تأثیری نموده و در ظرف هفته که بحران وزراء دوام داشت در مجلس چندین نطق ایراد شده برضد قصد اعمال کنترل خارجه بر مالیه پروتست شد و چند مقاله سخت در همین موضوع در مطبوعات دیده شد. گفتگوی تریید مالیات چائی و قند در میان بود و در نقشه صنیع الدوله پیشنهاد

شده بود که خواه دولتین روس و انگلیس قبول این مسئله را بکنند یا نکنند بر مالیات اجناس مذکور افزوده شود و بطور سخت اینطور ارائه طریق شد که ملت باید بواسطه ترک استعمال قند و چای ما را مجبور به قبول آن نمایند و یک نفر وطن پرست دیگر اظهار داشت که حقوق مسیو بیزو برای تمام مدتی که خدمت کرده باید پرداخته شود و او را به فرانسه پس فرستند. البته تمام این عنوانات را نباید قابل اهمیت زیاد دانست ولی نظر به اینکه خود صنایع الدوله به من اظهار داشت که قبل از ملاقات با من تصمیم به استعفاء نموده بود من اینطور صلاح دانستم که این مسئله را در مراکزی که عنوانات مخالف و مغایر او ممکن بود تولید اثرات بد نماید منتشر و به آنها بفهمانم بمجرد آنکه کابینه مجدداً تشکیل گردید از وزیر امور خارجه ملاقاتی نموده و از وضع رفتار یک وزیر مسئولی که سعی داشت اسم من را به عنوان مداخله در امورات داخلی دولت بدنام نماید و مضمون و مقصود مطلب مرا بر عموم مشتبه کند پروتست نمودم. مشیرالدوله چندان سعی ننمود که از کرده همکار خود طرفداری و تصدیق نماید ولی ایراد کرد که از این مسئله چندان ضرری وارد نیامده چرا که رفتار و کردار صنایع الدوله چنان بر عموم واضح و معلوم است که چندان وقری به گفته های او نمی گذارند!

گمان نمی کنم عقیده مشیرالدوله صحیح باشد زیرا که همینکه استعفای اخیر هیئت کابینه انظار عموم را متوجه به خود گردانید ظاهراً جلب نظر موقتی به آن قضیه بر طرف و محو گردید. از حیثیات دیگر امیدوارم نتایج حسنه بظهور خواهد رسید چون اکثر اهالی متمایل هستند که دولت جدید منتظر استخلاص از لزوم تأدیه مالیات باشند. از قرار معلوم مجلس اینطور تصور می کند که اقتدارات آن در مناسبات خارجه هم نافذ بوده و محتمل است این نکته را فراموش کند که مراعات عهدنامه های دولتی مسئله التفاتی نبوده بلکه اجباری است. این تصور سهو را دیر یا زود از اذهان آنها باید محو نمود ولی این مسئله ای است که هر گاه اصلاح آن را به خود ایرانیان واگذار نمائیم ممکن است تا یک مدت غیر محدودی بواسطه حساسیت و زودرنجی مجلس بتعویق انداخته شود.

اوضاع مملکت از بد بدتر شده و دولت ضعیف مطلقاً قادر نیست در راه اعاده نظم اقدامی نماید و در صورتی هم که پول برسد به منتها درجه غیر ممکن است که بدون معاونت خارجی اقدامات جدی برای رفورم بعمل آید. وزرائی که اطلاعاتشان بیشتر است بلاشک از این مسئله آگاه هستند ولی عامه مردم و مجلس خلاف وطن پرستی می دانند که به حقیقت یک مسئله متقاعد شوند و بنا بر این گمان نمی کنم خیلی باعث خوشحالی است که بعلت حماقت صنایع الدوله این مسئله به نمایندگان واضح شده که دولت ایران باید از دولتین روس و انگلیس منتظر کمک و همراهی برای استخلاص از مشکلات باشد. نمی توانم وانمود کنم که تأثیر لازمه تاکنون در اذهان جایگزین شده باشد ولی در هر صورت اولین اقدام برای فهمانیدن این مسئله بطور صحت بعمل آمده است.

مملکت از حیث مالیه ظاهراً به نقطه صفر رسیده و مسیو دوهارت و یک که با او در این موضوع صحبت داشتم با عقیده من موافق است که در اندک مدتی کارچنان بر دولت سخت خواهد شد که مجبور به استدعای معاونت خواهد گردید.

مکتوب مستر مارلینگ به سرادوار دگری (واصله ۹ ژون) - ۱۲۱ -

قلهك، ۲۲ مه ۱۹۰۸

[۱ خرداد ۱۲۸۷؛ ۲۱ ع ۲-۱۳۲۶]

آقا هرگاه به واقعات چهار هفته اخیر نظر افکنده شود مشکل است علائم و آثاری بدست آید که بهبودی فوری اوضاع ایران را بنمایاند. مقصود وزراء از تکرار استعفاء فقط این بود که از دست نظام السلطنه صدراعظم که طمع کاری و عدم موافقت او با قوانین مشروطیت در اجرای اعمال خود او را بی اندازه مورد تنفر عموم نموده بودرهایی یابند و از قراری که معلوم می شود در مورد همکاران خود عوض آنکه بطور رئیس کابینه مشروطه خواه سلوک نماید مثل يك نفر صدراعظم سلطان مستبدی رفتار کرده است و شکی نیست که برای آنها امکان نداشت با او متحداً عمل نمایند. هیچ احتمال نمی رود که کابینه جدید که تشکیل آن هنوز بطور قطعی فیصله نشده بیشتر بتوانند در این هرج و مرج و بی ترتیبی اوضاع دولتی اعاده نظم نمایند. این مسئله را می توان یقین نمود که صنیع الدوله صدراعظم شود و محتشم السلطنه نماینده ایران در کمیسیون سرحدی ارومیه از قرار مذکور دعوت شده که آمده و به جای نظام السلطنه به وزارت داخله برقرار شود. این مسئله مشکل است تصور شود که امکان داشت انتخاب نامساعدتری از انتخاب این دو وزیر بعمل آید. طهران نسبتاً به حال آرامی دوام دارد ولی احساسات عموم بسیار از ضعف و بیچارگی حکومت مایوس است و تمایل عموم به اینکه شاه را که مجدداً به آماده ساختن خود برای کودتای دیگر متهم گردیده باعث اوضاع موجوده امورات بدانند روز افزون است.

برای اکثر نقاط بی حکومت حکام تعیین کرده ولی به استثنای ظل السلطان در شیراز و سردار معتضد در کرمان هیچکدام از آنها ظاهراً قادر نتوانند بود که در راه اداره نمودن قلمرو خود جد و جهد حقیقی بنمایند. در یزد جمعیتی از دهاتیان بعنوان پروتست برضد مالیات جدیدی دور تلگرافخانه را احاطه کرده اند ولی مستر بلک من، کنفیل و بس قنصلگری بواسطه زرنگی و متانت خود تاکنون به منع وقوع حادثه جدیدی موفق گردیده است. دولت از اینجا کاری از پیشش نمی رود بجز آنکه تلگرافات تسکین آمیز بفرستد. طوایف کاکاوند بواسطه قصه حمله به کرمانشاه آنجا را تهدید نموده و از قرار شرحی که کاپیتان هاورت می نگارد اوضاع مدهشی در پیش است. دولت وعده داده اند که ظفر السلطنه حاکم جدید را با استعداد قوی بفرستند ولی قدری شك می رود از اینکه او در آخرین لحظه از این عهده استعفاء نماید. مملکت علاوه بر آنچه مذکور گردید از حیثیات دیگر نسبتاً آرام است و فقط چند فقره سرقت اکثراً در دور و حوالی اصفهان بوقوع رسیده.

(امضاء) بیچاره ام. مارلینگ

نمره - ۱۳۲

تلگراف مستر مارلین [مارلینگک] به سرادواردگری (واصله ۹ ژون)

طهران ، ۹ ژون ۱۹۰۸

[۱۹ خرداد ۱۲۸۷ : ۹ ج ۱-۱۳۲۶]

راجع به تلگراف دیروز من. دیروز صبح قشون دولتی محافظ شهر بودند و سپس شاه اعلانی منتشر نموده اشخاصی را که دستگیر شده بودند خائن خوانده‌اند. شهر بطریق معمول آرام است و مردم اعلان مزبور را بطور آرامی قبول نمودند.

نمره - ۱۳۳

تلگراف مستر مارلین [مارلینگک] به سرادواردگری (واصله ۱۲ ژون)

اوضاع اینجا سرعت کسب شدت نموده و هیجان به ضد شاه سخت می‌شود. مسیو دوهارت-ویک که برای حفظ جان شاه در خوف است به مسیو ایزولسکی تلگرافاً در ریوال ارائه طریق نموده که سفارتین دولتین روس و انگلیس را دستورالعمل دهد که به وزیر امور خارجه بطور رسمی اظهار نمایند که دولتین ملزم به برقراری سلسله حالیه بوده و در صورتیکه حفظ شاه به قوه قهریه لازم آید این کار را حاضرند بکنند.

عقیده سفیر روس آنست که مولد این اغتشاش حالیه ظل‌السلطان می‌باشد ولی این درواقع تصور موهومی است و او را گمان این است که شاهزاده معظم له قصد نیابت سلطنت و بالاخره سلطنت دارد و بعلاوه او اینطور خیال می‌کند که وزراء پارلمان حاضر [به] قبول این مسئله هستند که شاه بطور تدبیر موافق قوانین مشروطیت عمل خواهد نمود و درنفس الامر هیچ احساس مخالفتی برضد آن اعلیحضرت ندارند.

مرا شخصاً عقیده این است که امکان ندارد از اذهان عامه خصومت باطنی شاه را نسبت به مشروطه برطرف نمود. اهالی مملکت خیلی مایلند خود را از دست او رهانیده و آنها را عقیده براین است که اعاده نظم توسط ظل‌السلطان باعث امیدواری کامل خواهد بود. من این مسئله را لازم است اعتراف کنم که ظل‌السلطان برای پیشرفت مقاصد شخص خود از موقع حالیه استفاده می‌نماید.

در اینکه پیشنهادی که از طرف سفیر روس شده هیجان و انقلاب طهران را خاموش خواهد کرد گمان می‌کنم امکان قطعی داشته باشد ولی موقتی خواهد بود و یحتمل اثرات آن در ایالات و ولایات مورث تریید انقلاب می‌گردد و ابدأ تصور نمی‌کنم بوسیله آن مابین شاه و مردم بطور دائم اصلاح شود چنانچه سفیر روس اظهار می‌نماید احتمال نزدیک به یقین می‌رود که ظل‌السلطان برای مشروطیت یک خصم مستحکم‌تری از شاه حالیه خواهد بود.

پس از توضیح نظریات خود به سفیر روس به او عنوان نمودم که به عقیده من دولت اعلیحضرتی در شناختن وراثت پی‌درپی تاج و تخت ایران خود را ملتزم حمایت خانواده حالیه سلطنت ندانسته و در این صورت یک نفر پادشاه را بطریق اولی حمایت نخواهد نمود.

نمره - ۱۲۴

تلگراف سرادواردگری به مستر اوپرن، مورخه ۱۲ ماه ژوئن [۲۲ خرداد؛ ۱۲ج ۱] از وزارت خارجه لندن

راجع به تلگراف امروز طهران من موافقت تام با عقیده مستر مارلین [مارلینگ] دارم. در ضمن مذاکره در اوضاع با وزیر امور خارجه، شما خوب است که به جناب ایشان اطلاع بدهید که دولت اعلیحضرتی منتها درجه اهمیت را به اتفاق تام سیاست دولتین می دهد ولی ما بکلی برخلاف هر نوع اقدامی هستیم که شکل مداخله در امور داخلی ایران را دارا باشد و بهمین دلیل دولت اعلیحضرتی کمال آرزو را دارد که نظم در ایران برقرار گردد ولی فقط راهی که انجام این مقصود ممکن خواهد گردید به تشکیل دولتی خواهد بود که طرف اعتماد و همراهی تام ایرانیها باشد و این عمل وقتی انجام خواهد گرفت که اوضاع بطور طبیعی در جریان بوده و دخالتی از خارج نشود.

عقیده ما بر این است که اگر اظهار نمایند که سلسله یاد دولت حاضره باید حتماً برقرار باشد ممکن است که موقتاً در اوضاع بهبودی حاصل گردد در آتیه اشکالات سختی هم برای دولت روسیه روی خواهد داد. هر نوع حکومتی که ما بخواهیم مجبوراً در ایران برقرار نمائیم بدون شك خطر آن حکومت زیادتیر خواهد بود.

نمره - ۱۲۵

تلگراف مستر مارلین [مارلینگ] به سرادواردگری مورخه ۱۳ ژوئن [۲۳ خرداد؛ ۱۳ج ۱] از طهران راجع به تلگراف نهم این ماه من ظاهراً بواسطه تهدید شاه، مجلس انجمنها را وادار نموده است که از مسجد خارج شوند. در این مدت هیجان و بی نظمی در شهر روی نداده است.

نمره - ۱۲۶

تلگراف مستر اوپرن به سرادواردگری مورخه ۱۵ ژوئن [۲۵ خرداد؛ ۱۵ج ۱] از پترزبورگ راجع به تلگراف ۱۲ این ماه شما متشکریم و متذکریم که جناب ایشان امیدوارند که اوضاع تصمیم فوری لازم نداشته باشد. از صحبت ایشان من چنین فهمیدم که در عوض اظهاراتی که مسیو هارتویک پیشنهاد کرده بود حال جناب ایشان مایلند که فقط يك نوع اختطاری مثل همان اختطاز ۱۹۰۷ از طرف دولتین به ظل السلطان بشود و دلیل اقامه نمودند که شناسایی ما ولیعهد را به جانشینی سلطنت ایران، خود تا يك اندازه ما را مجبور به این اقدام می نماید هر چند که خود جناب ایشان قبول دارند که این شناسایی مثل این نیست که ما برعهده گرفته باشیم که شاه و پسرش را به سلطنت نگاه بداریم.

نمره - ۱۲۷

تلگراف سرادواردگری به مستر اوبرن، مورخه ۱۵ ژون [۱۹۰۸]

از وزارت خارجه لندن

[۲۵ خرداد ۱۲۸۷؛ ۱۵ ج ۱۳۲۶]

تا به حال بهیچوجه روابط سیاسی مابین ما و ظل‌السلطان نیست و در صورتی که ما قبلاً با دولت روسیه معاهده ننماییم هیچوقت کمک به «ظل‌السلطان» یا به کس دیگری نخواهیم کرد. به عقیده من بهترین راهها محدود نمودن اقدامات خودمان است و گرنه ما دچار مسئولیت برقرار نمودن دولتی خواهیم شد که مردم مایل به تمکین آن نیستند. همچو اوضاعی اثر بدی به نفوذ و نیکنامی دولتین در ایران خواهد بخشید. من این عقیده خود را به سفیر کبیر روس اظهار نموده‌ام. شما هم خوب است که همینطور به مسیو ایزولسکی اظهار نمایید.

www.adabestanekave.com

نمره - ۱۲۸

تلگراف سرادواردگری به مستر اوبرن، مورخه ۲۰ ژون [۱۹۰۸]

از وزارت خارجه لندن

[۳۰ خرداد ۱۲۸۷؛ ۲۰ ج ۱۳۲۶]

در صورتیکه وزیر امور خارجه لازم می‌داند که اقدامی بشود من حاضریم که بنمایند اعلیحضرتی مقیم طهران تعلیمات فرستاده که با همکار روس خود اختاری به مثل اخطار دسامبر ۱۹۰۷ [آذر ۱۲۸۷؛ ذیقعد ۱۳۲۶] به ظل‌السلطان بنمایند. در صورتیکه يك همچو اقدامی کرده بشود آنوقت باید که نمایندگان دولتین شامرا از این اقدام مستحضر نموده و به آن اعلیحضرت نصیحت نمایند که بملاحظه اطمینان سلطنت خود و نگاهداری تاج و تخت بهتر آن است که او اقدامی علیه مشروطیین و مجلس ننماید. در هر صورت به شاه بفهمانند که او بهیچوجه نباید منتظر حمایت از دولتین باشد در صورتی که اقدامات او، او را دچار خطرات خواهد نمود.

نمره - ۱۲۹

تلگراف مستر مارلین [مارلینگ] به سرادواردگری، مورخه ۲۱ ژون (۱۹۰۸) [۳۱ خرداد؛

۲۱ ج ۱] از طهران

راجع به تلگراف ۲۰ این ماه شما به پترزبورغ.

من گمان می‌کنم که اگر دولت روس آن اقدام متفکانه را قبول نماید بهتر آن است که دستورالعمل برای من و مسیو هارت ویک فرستاده شود که مضمون مطلب را رسماً مثل سال ۱۹۰۷ علنی نماییم. بواسطه اینکه شاید تصور بشود که این اقدام مایک نوع همراهی با شاه بوده است.

نمره - ۱۳۰

تلگراف مستر اوبرن به سرادوار دگری، مورخه ۲ ژون [۱ تیر؛ ۲۲ ج ۱] از
پترز بورغ

مسیو ایزوالسکی موافقت تام با مضمون تلگراف ۲۰ این ماه شما که دیروز من به او ارائه دادم
دارد. دستور العمل بطوریکه شما پیشنهاد نموده بودید به سفیر روس در طهران فرستاده شد.
امروز من از مضمون تلگراف ۲۱ مستر مارلین [مارلینگ] مسیو ایزوالسکی را مطلع
ساخته و به ایشان اظهار نمودم که هنوز در این خصوص دستور العملی برای من نرسیده است.
ایشان هم قول دادند که در اینخصوص دقت نظری خواهند نمود.

نمره - ۱۳۱

تلگراف مستر مارلین [مارلینگ] به سرادوار دگری مورخه ۲۳ ماه ژون [۲ تیر؛ ۲۳ ج ۱]
از طهران

راجع به تلگراف دیروز شما

دیروز شاه سفیر روس را ملاقات نموده و سفیر روس به شاه نصیحت نمود که بطور
مصلحانه با مجلس رفتار نماید. اعلیحضرت شاه جواب داد که او حسیات مخالفت آمیزی
نسبت به مجلس ندارد و اظهار داشتند فقط مایلند که از تهدیدات انجمنها و حملات
جراید که محرك آنها ظل السلطان است مأمون گردند. اعلیحضرت شاه بعلاوه گفتند که دلایل
متنبه در دست دارند که ظل السلطان مشغول تحریک برای خارج نمودن شاه از سلطنت
است.

نمره - ۱۳۲

تلگراف مستر مارلین [مارلینگ] به سرادوار دگری ، مورخه ۲۳ ژون [۲ تیر ؛
۲۳ ج ۱] از طهران .

تقریباً در ساعت شش قبل از ظهر امروز شاه بیست نفر قزاق برای دستگیر نمودن
هشت نفر که در مسجد جنب مجلس بودند فرستاد.

تسلیم نمودن این اشخاص قبول نگردید و تیری هم از مجلس انداخته شد. سپس جنگ
شروع شد و تابحال هم مداومت دارد و عدّه مقتولین هم از قراری که می گویند زیاد است.
قشون شاه توپ استعمال می نمایند.

نمره - ۱۳۳

تلگراف مستر مارلین [مارلینگ] به سرادوار دگری ، مورخه ۲۳ ژون [۲ تیر؛ ۲۳
ج ۱] از طهران

راجع به تلگراف امروز من

قشون شاه مردم را از عمارت و مجلس و مسجد خارج نموده و انجمن آذربایجان را منهدم نمودند.

شاه سید عبدالله و شیخ الرئیس و تقریباً ده نفر دیگر از رؤسای مشروطیون را دستگیر نموده است. از بریگاد قزاق چهل نفر مقتول گردیده‌اند. عده مقتولین طرف مقابل از قراری که می‌گویند خیلی قلیل است ولی عده صحیح هنوز معلوم نگردیده است. قانون نظامی در شهر اعلان گردیده و انجمنها متفرق شدند.

عده‌ای از داکین و خانه‌ها که خانه ظل السلطان و عمارت مجلس هم در جزء آنها است غارت شده است.

مسیو هارت ویک و من مترجمین خود را نزد شاه فرستاده که از شاه استدعا نمایند که اقدامات اکیده برای برقراری نظم و حفظ اروپاییها بنمایند. بعلاوه مابه مترجمین دستورالعمل دادیم که به شاه اطمینانی را که او در ماه دسامبر ۱۹۰۸ به ما داده بود خاطر نشان نموده و تقاضا نمایند که اعلانی مبنی بر اینکه شاه مایل به برهم زدن مشروطیت نیست از طرف شاه صادر گردد.

من به اتاشه میلیتر که امشب در طهران توقف خواهد نمود دستورالعمل دادم که اگر ممکن می‌شود نگذارد که کسی در سفارت تحصن اختیار نماید. مازراستوکس راپورت می‌دهد که تا بحال اقدامی نشده است و شهر هم خاموش است.

نمبره - ۱۳۴

تلگراف سرادواری به مستر او برن ، مورخه ۲۳ ماه ژون [۲ تیر؛ ۲۳ چ ۱] از وزارت خارجه ، لندن
راجع به تلگراف دیروز شما

خواهش می‌کنم که شما به وزیر امور خارجه اطلاع بدهید که من با عقیده مستر مارلین [مارلینگ] در خصوص علنی نمودن هردو مکاتبات بهمان طریقی که در ماه دسامبر ۱۹۰۷ بعمل آمد شریک هستم. شما خوب است که تقاضای کمک از ایشان نموده تا اینکه دستورالعمل بطوریکه پیشنهاد شده به نمایندگان خود هرچه زودتر ممکن است فرستاده شود. از اینکه جناب ایشان قبول پیشنهاد من را نموده اظهار رضایت نمایید.

نمبره - ۱۳۵

تلگراف سرادواری به مستر مارلین [مارلینگ] مورخه ۲۹ ژون [۸ تیر؛ ۲۹ چ ۱] از وزارت خارجه لندن

راجع به تلگراف ۲۲ این ماه مستر او برن و تلگراف ۲۰ این ماه من به مستر او برن . خواهشمندم که موافق تلگراف مذکوره به اتفاق مسیو هارت ویک اقدام نمایید.

نمره - ۱۳۶

تلگراف مستر مارلین [مارلینگک] به سرادواردگری ، مورخه ۲۴ ژون [۳ تیر؛ ۲۴ ج ۱] از طهران

راجع به تلگراف ۲۳ این ماه من

در جواب پیغام ما شاه اطمینان کاملی داده و احکام مخصوصی برای محافظت تلگرافها و بانک شاهنشاهی صادر گردید و نیز در شب گذشته تقوی زاده و یک وکیل دیگر و پنج نفر روزنامه نویس از ترس خطر جانی به سفارت شهر تحصن اختیار نمودند. شاه تقریباً ۶ نفر از رؤسای ملیون را که اغلب آنها اعضای انجمنها و روزنامه نویس هستند دستگیر نموده است.

من گمان نمی کنم که خطری برای اروپاییها باشد و شهر هم به حال آرامی باقی است

نمره - ۱۳۷

تلگراف مستر مارلین [مارلینگک] به سرادواردگری ، مورخه ۲۴ ژون [۳ تیر؛ ۲۴ ج ۱] از طهران

با وجود کوشش آتاشه میلپتر به منع دخول ، عده متحصنین به سفارت در تزیاید است.

نمره - ۱۳۸

تلگراف مستر مارلین به سرادواردگری ، مورخه ۲۵ ژون [۴ تیر؛ ۲۵ ج ۱] از طهران
راجع به تلگراف سابق من

تیر اول بدون شك از طرف اشخاصی که در مسجد و مجلس بودند خالی گردید. عده ای از وکلاء هم مابین آن اشخاص بودند . من گمان می کنم تهیه کاملی قبلاً داده شده بود که در صورت لزوم مردم را به قوه قهریه از مسجد خارج نمایند. در هر صورت شاه بهانه کافی برای این اقدامات سخت در دست داشت. بواسطه اینکه حمله بدو از طرف ملیون به قشون گردید. خانه های یکی دو نفر از معروفین را که نسبت به آنها در شرکت در این هیجان علیه شاه سوءظن برده می شد به حکم شاه بتوسط توپ در را باز نموده و اثاثیه آن را بغارت بردند . در این مدت دو روز چهار خانه را اینطور نموده و گمان برده می شود که به عده ای از خانه های دیگر هم اینطور رفتار بشود. برای دستگیر نمودن وکلاء کوشش می شود و عده ای از آنها که رئیس مجلس هم جزء آنها است تا به حال دستگیر شده اند.

ظاهراً انجمنها ترسیده طرفداران آنها فرار نموده و شاه قادر مایشاء است . دو نفر از محبوسین را دیروز در اردوی شاه طناب انداختند. بعلاوه وکلا و سی نفر از اشخاص دیگر محبوس هستند .

الحال در سفارت پنجاه نفر متحصن اند . جنگ در تبریز مابین مشروطیون و طرفداران شاه

در جریان است. از ایالات دیگر خبری نیست و ظل السلطان می‌خواهد خود را از این هیجان خارج نماید. به عقیده من احتمال خطری برای اروپاییها نیست.

نمره - ۱۳۹

تلگراف مستر مارلین [مارلینگ] به سرادواردگری، مورخه ۲۵ ژون [۴ تیر؛ ۲۵ ج ۱] از طهران
راجع به تلگراف امروز من

دیروز عصر منشی وزارت امور خارجه از من در سفارت ملاقاتی نموده و از طرف شاه پیغامی به این عنوان برای من آورد که اعلیحضرت شاه از شنیدن اینکه سفارت مردم را به تحصن در آنجا ترغیب می‌نماید بسیار متحیر شده و اظهار می‌دارند که این اقدام مخالف با پولتیک عدم مداخله است.

من جواب دادم که متحصنین به اراده من داخل سفارت نشده بلکه برعکس برخلاف میل من آمده‌اند و راپورتی که برای آن اعلیحضرت رسیده است بی‌اصل است. من اظهار نمودم که هرچند که من میل به مداخله ندارم لیکن در بعضی مواقع است که فروگذاری برخلاف انسانیت می‌شود و بدبختانه این دو فقره قتل در اردوی شاه ثابت می‌نماید که اشخاصی که در سفارت بست اختیار نموده‌اند بی‌علت از خطر جانی خوف نداشته‌اند و در صورتیکه من از تحصن سایرین جلوگیری نموده و نخواهم گذاشت اشخاصی که فعلاً در سفارت متحصنند شرکت در زدوخورد موجوده نمایند لیکن تسلیم اشخاصی که طلب حمایت ما را نموده‌اند بدون ضمانت کاملی از ترتیب محاکمه آنها ممکن نخواهد بود مگر اینکه از دولت متبوعه خود دستورالعملی برای من واصل گردد. من اظهار نمودم که اعلیحضرت شاه اطمینان کاملی به من داده است که از مشروطیت نگاهداری نماید، در صورتیکه دستگیر نمودن و کلا و حمله بر مجلس به نظر من مثل خیال برهمزدن مشروطیت است. بعلاوه من اظهار نمودم که با تأسف زیاد من شنیده‌ام که دو نفر دیگر از محبوسین هم محکوم به قتل گردیده‌اند و ضمناً اظهار امید نمودم که شاه دیگر حکم به قتل دیگری ندهد.

چند ساعت بعد من از وزیر امور خارجه ملاقاتی نموده در منزل هشارالیه همان منشی وزارت خارجه را ملاقات نمودم. من مطالب مذکور را دومرتبه برای وزیر امور خارجه تکرار نمودم. منشی عازم باغ‌شاه گردید و جواب ذیل را از شاه برای من آورد.

شاه اظهار نموده‌اند که نظر به اوضاع شهر آن اعلیحضرت مجبور شده‌اند که اقدامات برای استقرار نظم بعمل بیاورند و بواسطه اعلان قانون نظامی، مشروطیت و قوانین عدلیه موقتاً موقوف گردیده ولیکن آن اعلیحضرت قولی که سابقاً داده‌اند فراموش ننموده و به آن عمل خواهند نمود. قتل دیگری بعمل نخواهد آمد و آن اشخاصی که کشته‌اند محاکمه

صحیحی در حق آنها بعمل آمده است و بعلاوه شاه از من تقاضا نموده بود که صورتی از اسامی متحصنین برای ایشان بفرستم. من این تقاضا را قبول ننموده و اظهار نمودم که بهیچوجه برای من اطمینانی نیست که محاکمه صحیحی در حق این دونفر مقتول بعمل آمده باشد و من تکراراً اظهار نمودم که جد کامل خواهم نمود که نگذارم سایرین در سفارت متحصن گردند ولیکن اقدام دیگری نخواهم نمود مگر به دستورالعمل از دولت متبوعه خود. در موقعی که منشی مزبور حاضر نبود من به علاءالسلطنه اظهار نمودم که شاه برای ثبوت صمیمیت خود خوب است که محاکمه علنی در حق محبوسین بعمل بیاورد و فوراً هم مجلس راباز نماید. حضرت معظم له قول به من دادند این طریق را به شاه اصرار خواهد نمود. علاءالسلطنه اشاره نمودند که ممکن است شاه برای اینکه جلوگیری از تحصن مردم در سفارت نماید عده‌ای سرباز دور اطراف آنجا مأمور نماید.

من جواب دادم که بجز ترتیب صلح آمیزی اجازه نخواهم داد که به ترتیب دیگری جلوگیری بشود و دستورالعمل به ماژور استوکس داده‌ام که تازمانی که دستورالعمل از دولت متبوعه خود برای من نرسیده هیچکس را اجازه دخول ندهد.

بعد از اینکه من از شهر خارج شدم مستحفظ به نزدیکی در سفارت گذارده شد.

نمره - ۱۴۰

تلگراف مستر مارلین [مارلینگک] به سرادوردگری، مورخه ۲۵ ژون [۴ تیر؛ ۲۵ ج ۱] از طهران

برای جلوگیری از دخول مردم به سفارت، قشون در اطراف باغ گذارده شده و حتی برای نوکرهای سفارت هم در رفت و آمد اشکال است. به عقیده من این اقدام بسیار بی ادبانه‌ای است و علیه این اقدام پروتست خواهم کرد.

نمره - ۱۴۱

تلگراف مستر مارلین [مارلینگک] به مستر اوبرن، مورخه ۲۵ ژون [۴ تیر؛ ۲۵ ج ۱] از وزارت خارجه لندن

شما خوب است که وزیر امور خارجه را از مضمون تلگراف امروز مستر مارلین [مارلینگک] و جوابی که من به آن تلگرافی فرستاده‌ام مطلع سازید و خواهش نمایم که جناب ایشان به اقدام مستر مارلین [مارلینگک] همراهی نمایند.

شارژ دافر دولت اعلیحضرتی دستورالعمل به آتاشه میلپتر داده بود که نگذارد کسی بست در سفارت اختیار نماید ولی غیر ممکن بود که این دستورالعمل کاملاً بموقع اجرا گذارده شود و بنابراین عده‌ای بستی الحال در سفارت هستند. تعلیمات به مستر مارلین [مارلینگک] فرستاده شده که جلوگیری از تحصن سایر اشخاص دیگر نماید ولی پرواضح است که ما نخواهیم توانست اشخاص را رد نمایم در صورتی که جان آنها در خطر است.

دولت اعلیحضرتی بهیچوجه قبول این را نخواهد نمود که شاه برای ممانعت از رفت و آمد قشون در اطراف سفارت اعلیحضرتی بگذارد و این اقدام بسیار بی ادبانه است. آرزوی صمیمی دولت اعلیحضرتی این است که جلوگیری از اشکالات نماید و خیلی اسباب تأسف خواهد بود اگر در این موقع دولت اعلیحضرتی برای حفظ شئون خود مجبور به بعضی اقدامات علیه شاه بشود. در صورتیکه فوراً خارج نشوند این اقدام حتمی خواهد گردید. شما به جناب ایشان پیشنهاد نمایید که خوب است دستورالعمل به نمایندگان دولتین فرستاده شود که آنها متفقاً به شاه فشار آورده تا اینکه محاکمه عادلانه از تمام اشخاصی که دستگیر شده اند کرده شود و مجلس را هم باز نمایند.

نمره - ۱۴۲

تلگراف سر ادوارد گری به مستر مارلین [مارلینگ] مورخه ۲۵ ژون [۴ تیر؛ ۲۵ ج ۱] از وزارت خارجه لندن اقدامات و بیانات شما بطوریکه در تلگرافات امروز شما راپورت آن داده شده مورد تصویب تام من واقع گردیده است.

تا اینکه ضمانت از محاکمه صحیح و یا قراری برای بردن آنها سالم تا سرحد داده نشود شما از تسلیم آن اشخاصی که فعلاً متحصن اند امتناع نمایید. شما خوب است که به دولت ایران اطلاع بدهید که دولت اعلیحضرتی بهیچوجه قبول این را نخواهند نمود که شاه قشون در اطراف سفارت اعلیحضرتی بگذارد و تقاضا بنمایید که فوراً آنها برداشته بشوند. در صورت نکردن این اقدام فوراً اقدامات لازمه از طرف دولت اعلیحضرتی برای جبران این بی احترامی بعمل خواهد آمد.

نمره - ۱۴۳

تلگراف مستر او برن به سر ادوارد گری، مورخه ۲۶ ژون [۵ تیر؛ ۲۶ ج ۱] از پترزبورگ راجع به تلگراف ۲۵ این ماه شما مسیو ایزوالسکی به من قول داد که تعلیمات تلگرافی به مسیو هارت ویک فوراً فرستاده خواهد شد که به تقاضای مستر مارلین [مارلینگ] برای خارج شدن سربازها از اطراف سفارت همراهی نماید.

مسیو ایزوالسکی جوابی عجالتاً در خصوص باز شدن مجلس نداد. به این واسطه که که تلگرافی از مسیو هارت ویک برای او رسیده مشعر بر اینکه در هر دقیقه انتظار برده می شود که شاه دستخطی برای تعیین موقع انتخابات صادر نماید.

نمره - ۱۴۴

تلگراف مستر مارلین [مارلینگ] به سرادواردگری، مورخه ۲۶ ژون [۵ تیر؛ ۲۶ ج] از طهران

رئیس مجلس و یک وکیل دیگر که دستگیر نشده‌اند به سفارت فرانسه متحصن گردیده‌اند. وزیر مالیه و خانواده او به سفارت ایتالی [ایتالیا] متحصن شده‌اند. سیدعبدالله و سید محمد تبعید خواهند شد ولی محل بردن آنها معلوم نیست. هر چند که شهر خاموش است ولی اضطراب عمومی باقی است و قشون مشغول تجسس اسلحه و بمب است. از قراری که می‌گویند در اردوی شاه شصت و چهار نفر محبوس هستند. در تبریز جنگ مداومت دارد ولی در سایر ایالات خاموشی باقی است. کلنل لیاخوف به حکومت شهر منصوب گردیده و از قرار معلوم دارای اقتدارات زیاد است. شاه اعلانی مشعر بر انحلال مجلس صادر نموده. اعلان مذکور اشعار می‌دارد که انتخابات جدید در سه ماه دیگر بعمل خواهد آمد و مجلس سنائی هم تشکیل داده خواهد شد.

نمره - ۱۴۵

تلگراف مستر مارلین [مارلینگ] به سرادواردگری مورخه ۲۶ ژون [۵ تیر؛ ۲۶ ج] از طهران

ظل السلطان از من تقاضای کمک و حمایت نموده است. حضرت والا پس از یادآوری از خدمات جدید در شیراز و دوستی قدیم ایشان با سفارت اعلیحضرتی استدعای نماید که من اقدامی نموده ایشان را در حفظ املاک و امنیت خانواده و بستگان مطمئن سازم. حضرت مشارالیه حاضر است که به اصفهان و یا به اروپا حرکت نماید و یا اینکه در صورت امداد پولی برای حرکت در شیراز توقف خواهد نمود.

نمره - ۱۴۶

تلگراف مستر مارلینگ به سرادواردگری، مورخه ۲۷ ژون [۶ تیر؛ ۲۷ ج] از طهران
راجع به تلگراف ۲۵ این ماه شما

امروز عصر وزیر امور خارجه از من ملاقاتی نموده و پیغام ذیل را از طرف شاه به من ابلاغ نمود. اعلیحضرت شاه حاضر است که به تمام اشخاصی که در سفارت متحصن شده‌اند عفو عمومی عطا نماید و مایل هم نیستند که هیچکدام آنها محاکمه بشوند. حرکت اشخاص مذکور شرط عفو آنها نخواهد بود ولی در صورتی که بعضی از آنها خارج بشوند باعث خوشحالی شاه خواهد گردید.

در جواب من شرط نمودم که شاه باید عفو آنها را امضاء نماید و هر چند که جناب وزیر بدو اظهار نمودند که قول فقط کافی خواهد بود ولی بالاخره قبول نمودند که عفونامه‌ها

را به امضای شاه برسانند. بعلاوه من اظهار نمودم که در صورتیکه عفو بدون شرط از طرف شاه عطا گردد آنوقت دیگر من نخواهم توانست مسئولیت خارج شدن بعضیها را به عهده بگیرم چونکه پیشنهاد وزیر امور خارجه به نظر من موافق شرایط پیشنهاد شما بود لهذا من قبول نمودم که یادداشتی به جناب ایشان نوشته و مضمون صحبت خودمان را در آن درج نمایم و در صورتی که جواب یادداشت مذکور رضایت بخش بود جناب ایشان قبول دارند که جواب را برای شما بفرستند.

جناب وزیر اظهار داشتند که دو فقره اعلان مشعر بر عفو از طرف شاه صادر گردیده است ولیکن از طرف دیگر قانون نظامی در تمام شهرهای ایران اعلان گردیده و موافق قانون نظامی هر نوع اجتماعات عمومی و حمل اسلحه ممنوع می باشد و به سربازان اجازه داده شده که در صورت بی احترامی اسلحه خود را استعمال نمایند.

نمره - ۱۴۷

تلگراف مستر مارلینگ به سرادوارگری ، مورخه ۲۷ ژون [۶ تیر؛ ۲۷ ج ۱] از طهران

راجع به تلگراف امروز من

وزیر امور خارجه عقیده من را در خصوص اعلانات شاه سؤال نموده من عقیده شخصی خود را اینطور اظهار نمودم که اگر انتخاب مجلس جدید تا سه ماه دیگر به عهده تعویق افتد آن وقت دولت اعلیحضرتی گمان نخواهند [خواهند] نمود که شاه قولی را که برای نگاهداری مشروطیت داده به آن قول عمل ننموده است.

علاءالسلطنه جواب داد که هیئتی مرکب از ۱۸ نفر وکیل و عده ای از تجار خدمت شاه مشرف شده و اظهار رضایت از اقوال و اطمینانات شاه نمودند. شاه تا بحال دو اعلان عفو عمومی صادر ننموده و خیال کشتن اشخاص دیگری را هم ندارد فقط تا بحال دو نفر کشته شده اند و دو نفر مجتهد هم با احترامات لازمه به کربلا فرستاده شده اند. چندین نفر هنوز تقاضای دخول به سفارت نموده اند و ظاهراً اعلانات شاه تسکینی بد اضطراب مشروطیین نداده است.

نمره - ۱۴۸

تلگراف مستر مارلینگ به سرادوارگری ، مورخه ۲۷ ژون [۶ تیر؛ ۲۷ ج ۱] از طهران
راجع به تلگراف ۲۵ این ماه شما
مستحفظ در اطراف سفارت اعلیحضرتی

من به وزیر امور خارجه حالی نمودم که چه اندازه گذاردن قشون در اطراف سفارت جلب دقت دولت اعلیحضرتی را نموده است. جناب ایشان قول دادند که از این واقعه کتباً عذر خواهند خواست.

نمره - ۱۴۹

تلگراف سرادواردگری به مستر اوبرن، مورخه ۲۷ ژون [۶تیر؛ ۱ج۲۷] از وزارت خارجه لندن
 شما خوب است که به ایزوالسکی اطلاع بدهید که ظل السلطان از ما طلب حمایت
 نموده است (تلگراف ۲۶ ژون مستر مارلینگ را ملاحظه نمایید) و همچنین به جناب ایشان
 اطلاع بدهید که ما مایل هستیم که در هر اقدامی که خواهیم نمود دولت روسیه
 باما همراهی نماید و از ایشان سؤال نمائید که آیا دولت روسیه همراهی خواهد نمود که از
 دولت ایران اجازه خروج ظل السلطان از ایران بداشتن املاک خود تقاضا بشود. شما این مطلب را
 درست خاطر نشان ایشان بکنید که آرزوی ما بر آن است که اشکالات دیگری در امورات
 روی ندهد و به عقیده ما بهترین راه نیل به این مقصود نبودن ظل السلطان در ایران است.
 نظر به همراهی که ما با دولت روسیه در مسئله جلوگیری تحریکات ظل السلطان علیه
 شاه نمودیم الحال ما مخصوصاً مایلیم که دولت روسیه باما متفق شده و موافق شرایط مذکوره
 یکنوع حمایت به ظل السلطان کرده باشیم.

نمره - ۱۵۰

تلگراف سرادواردگری به مستر اوبرن، مورخه ۲۷ ژون [۶تیر؛ ۱ج۲۷] از وزارت
 امور خارجه لندن
 شما خوب است که به وزیر امور خارجه اطلاع بدهید که چون عمل کردن بطریق
 ماه دسامبر گذشته باعث بسی اشکالات خواهد بود من برای شارژدافر اعلی حضرتی دستور العمل
 فرستاده‌ام که با سفیر روس مشورت نموده معلوم سازد که به بچه طریق مؤثری ممکن است
 خاطر عموم را از اقدامات متحدانهای که جدیداً از طرف دولتین بعمل آمده مستحضر
 سازید.

نمره - ۱۵۱

تلگراف سرادواردگری به مستر مارلینگ

وزارت خارجه، ۲۷ ژون ۱۹۰۸

[۶تیر ۱۲۸۲؛ ۱ج۲۷ - ۱۳۲۶]

در باب مسئله‌ای که در تلگراف ۲۷ ژون به مستر اوبرن تلگراف نمودم به ترتیبی که
 در تلگراف ذکر شد اقدامات متفقه عمل نمایند.

نمره - ۱۵۲

تلگراف مستر مارلینگ به سر ادواردگری (واصله ۲۸ ژون از طهران)

طهران ۲۸ ژون ۱۹۰۸

[۷ تیر ۱۲۸۷؛ ۱۳۲۸ ج ۱ - ۱۳۲۶]

امروز صبح دو دسته مرکب از ۲۸ نفر دور سفارت گردش نموده و ده نفر پلیس هم برای حفظ درب آنجا برقرار گردیدند. مضمون تلگراف ۲۵ شهر جاری [۴ تیر؛ ۲۵ ج ۱] شما را برای وزیر امور خارجه نوشتم.

نمره - ۱۵۳

تلگراف مستر مارلینگ به سر ادواردگری (واصله ۲۹ ژون)

طهران ۲۸ ژون ۱۹۰۸

[۷ تیر ۱۲۸۷؛ ۱۳۲۸ ج ۱ - ۱۳۲۶]

عساکر امروز بعد از ظهر در واقع سفارت را محاصره نمودند و بعضیها برای آنکه ببینند درون باغ چه خبر است بالای درختهای دور سفارت رفته بودند.

مستر چرچیل فوراً حضور شاه رفت که او را از مضمون تلگراف ۲۵ شهر جاری [۴ تیر؛ ۲۵ ج ۱] شما مستحضر سازد و نیز اظهار دارد که اقدامی که سفارت در مسئله قبول متحصنین نموده خالصاً از روی نوع پرستی و انسانیت بوده است.

منشی شخصی وزیر امور خارجه در این حین به ملاقات من آمده به او آشکارا اظهار داشتم که هرگاه این بی احترامیها دوام پیدا کند من یقین دارم که دولت اعلیحضرتی بندری در خلیج فارس تصرف خواهند نمود. منشی مذکور عنری نداشت ارائه نماید. کنل لیاخوف که حکومت شهر نیز به عهده او است مأمور مسؤل حالیه است.

نمره - ۱۵۴

تلگراف مستر مارلینگ به سر ادواردگری (واصله ۲۹ ژون)

طهران ۲۹ ژون ۱۹۰۸

[۸ تیر ۱۲۸۷؛ ۱۳۲۸ ج ۱ - ۱۳۲۶]

جلوگیری از مردم درآمدن و متحصن شدن در ده قلهک امکان ندارد. چند نفری تاکنون آمده و ممکن است باز هم بیایند. گمان می کنم خوب است از آنها هم حفاظت نماییم.

نمره ۱۵۵

تلگراف مستر مارلینگ به سر ادوارد گری (واصله ۲۹ ژون)

طهران ، ۲۹ ژون ۱۹۰۸

[۸ تیر ۱۲۸۷ ؛ ۲۸ ج ۱ - ۱۳۲۶]

راجع به تلگراف ۲۸ شهر جاری من وقتیکه مستر چرچیل شاه راه ملاقات نمود او متمایل به خود سری بود و هیچ وعده صریح نمی داد. علاءالسلطنه که در حضور او حاضر بود اظهار داشت که عنقریب عساکر از دور سفارت برداشته خواهند شد.

امروز صبح هیچیک از عساکر آنجا دیده نشد ولی هشت ژاندارم مسلح گردش می کردند و نزدیک ساعت ده ، ۶ سرباز خود را نشان داده بودند و برعهده ژاندارمها افزوده شده بود. یک نفر دیگر که به سفارت می آمد صبح دستگیر شد.

نمره - ۱۵۶

تلگراف سر ادوارد گری به مستر مارلینگ

وزارت خارجه ، ۲۹ ژون ۱۹۰۸

[۸ تیر ۱۲۸۷ ؛ ۲۸ ج ۱ - ۱۳۲۶]

درباب تلگرافات ۲۷ شهر جاری شما در خصوص اوضاع عمومی ایران : شما مجاز می باشید که از شاه وثیقه ممضی برای تأمین جان اشخاص که حالیه در سفارت بست اختیار نموده اند قبول نمایید و او را متنبه سازید که در صورتی که الترامنامه خود را کاملاً مطابق النعل بالنعل مراعات ننماید نتایج آن بی اندازه وخیم خواهد بود. اعلان قانون نظامی لزوماً با عفو کلیه تقصیرات منافات ندارد.

نمره - ۱۵۷

تلگراف سر ادوارد گری به مستر مارلینگ

وزارت خارجه ، ۲۹ ژون ۱۹۰۸

[۸ تیر ۱۲۸۷ ؛ ۲۹ ج ۱ - ۱۳۲۶]

متحصنین قلعهک درباب تلگراف ۲۹ شهر جاری شما باید اشخاصی را که در ده متحصن می شوند بغیر از مرتکبین جنحه و جنایات مثل سایر دهقانان تصور نمایید.

نمره - ۱۵۸

تلگراف سر ادوارد گری به مستر مارلینگ

وزارت خارجه ، ۲۹ ژون ۱۹۰۸

[۸ تیر ۱۲۸۷ ؛ ۲۹ ج ۱ - ۱۳۲۶]

تلگراف ذیل از طرف شاه در تاریخ ۲۶ شهر جاری برای اعلیحضرت مخابره شده است:

«اخیراً اقداماتی برای تنبیه بعضی مفسدین که به تحریک ظل السلطان می خواستند مرا از تخت و تاج و جقه موروثی خود محروم سازند نموده ام . من با ترتیبی که فراهم نموده بودم مخالفتی نداشتم ولی از طرف دیگر مفسدین چنان باعث اغتشاش مملکت شده بودند که دولت و کلاهی مجلس شوری (مجلس ملی) کاری از ایشان پیشرفت نمی نمود. بنابراین من اقدامات برای تخویف و تنبیه مفسدین نمودم. من کمال تأسف را دارم از اینکه در چنین موقع مهمی شارژ دافر اعلیحضرتی (به ترغیب مستر چرچیل و ماژور استوکس؛ آتاشه نظامی) غلامهای خود را که از اعضای انجمنهای مفسد می باشند فرستاده و مفسدین را به سفارت دعوت کرده اند. این مسئله دخالت آشکار در امورات داخلی ایران است. شکی نیست که اگر به جای این شارژ دافر یک سفیر با تدبیر عاقلی در طهران بود مثل سفرای دیگر - البته در سفارتخانه آن اعلیحضرت را مثل سایر سفارتخانه های طهران می بست و آنها را نمی پذیرفت. در تحت این اوضاع من بطور غیر رسمی (دوستانه) از آن اعلیحضرت تمنا دارم - برادر خوب محترم من - که شارژ دافر را از اینکارها باز داشته سفیر کاملی بفرستید که بتواند از اعضای سفارت جلوگیری نموده سفارت محترم آن اعلیحضرت در انظار عامه مردم پناهگاه اشخاص بدعمل و شریر جلوه گر نشود. از ارسال جواب مساعد آن اعلیحضرت بی اندازه متشکر و ممنون خواهم شد.»

نمره - ۱۵۹

تلگراف سر ادوارد گری به مستر مارلینگ

وزارت خارجه، ۲۹ ژون ۱۹۰۸

[۸ تیر ۱۲۸۷؛ ۲۹ ج ۱ - ۱۳۲۶]

لطف نموده ترجمه تلگراف ذیل را که از طرف اعلیحضرت به عنوان شاه مخبره شده تقدیم نموده سواد آن را نزد وزیر امور خارجه بفرستید:

تلگراف ۲۶ شهر جاری اعلیحضرت شما واصل گردید. من بهیچوجه من الوجوه میل نداشته و منافعی برای خود در نظر ندارم که در امورات داخلی مملکت شما دخالت نمایم و امیدوارم شما در آن مملکت از روی عدالت و انسانیت سلطنت خواهید فرمود. کسی را به تحصن در سفارت طهران دعوت نموده ایم - اگر چه بعضی از رعایای شما از ترس جان خود خواسته اند در آنجا پناهنده شوند. اعلیحضرت شما بخوبی آگاه هستید که در مملکت شما مرسوم نیست که از پناه دادن به اشخاصی که مقصر جنحه و جنایات نباشند امتناع شود و آنهایی که فعلاً در سفارت من می باشند همینکه تأمینات صحیحه داده شود از آنجا خارج خواهند شد. اینکه در تلگراف آن اعلیحضرت اظهار شده که شارژ دافر من مفسدین را به سفارت دعوت نموده بکلی مغایر با حقیقت است چون او بر حسب عادات معموله آن مملکت عمل نموده و تمام مردم را به تحصن در آنجا تشویق و تحریض نموده است. اعمال عساکر شما که سفارت مرا محاصره نموده و اشخاصی را که بیرون می آمدند دستگیر می کردند توهینی است که نمی توان تحمل آن را کرد و هرگاه اقدامات فوری برای انتها دادن

به این اوضاع بعمل نیاید من و دولت من از روی بی میلی مجبور خواهیم گردید که اقدامات برای حفظ ثنونات بیرق خود بنماییم.
 من به فطانت و حسن نیت شارژدافر خود از هر حیث اعتماد دارم. بدبختانه متجاوز از دو سال است که ایران در لندن سفیری نداشته که وزیر امور خارجه من با او در باب مسائلی که مربوط به مناسبات دو مملکت است مذاکره نماید. اگر چه در ماه اکتوبر ۱۹۰۸ من تعیین سفیر جدیدی را که شما انتخاب نموده بودید قبول نمودم و از قرار مفهوم او هنوز در برلن است.

نمره - ۱۶۰

تلگراف مستر اویرن به سرادواردگری (واصله ۳۰ ژون)

سنت پترزبورغ ، ۳۰ ژون ۱۹۰۸

[۹ تیر ۱۲۸۷ ؛ ۱ ج ۲ - ۱۳۲۶]

راجع به تلگراف شهر جاری شما به مسیو دوهارت ویک دستورالعمل رسیده که بامستر مارلینگ ترتیبی داده بدان وسیله مضمون مراسله متحدالمالی را که دو نفر نماینده به شاه تقدیم نموده اند بطور دلخواه نشر دهند.

نمره - ۱۶۱

تلگراف مستر مارلینگ به سرادواردگری (واصله ۳۰ ژون)

طهران ، ۲۹ ژون ۱۹۰۸

[۸ تیر ۱۲۸۷ ؛ ۱ ج ۲ - ۱۳۲۶]

عساکر دور سفارت اعلیحضرتی:

دولت ایران در مقابل اظهارات من جوابی غیرمکفی ارسال داشته یک کلمه در باب ترضیه خواستن در آن شامل نیست .

واضح است که قراولان را محض آن قرار داده اند که اتصالاً بطور موثر از سفارت کشیک بکشند و پلیسها که بالای دیوارهای باغ هستند اگر کسی داخل و خارج می شود اطلاع می دهند. در واقع محاصره عساکر اگر چه مثل سابق چندان نمودی ندارد ولی به همان طریق مجری است

نمره - ۱۶۲

تلگراف مستر مارلینگ به سر ادواردگری (واصله ۳۰ ژون)

طهران ، ۳۰ ژون ۱۹۰۸

[۹ تیر ۱۲۸۷ ؛ ۱ ج ۲ - ۱۳۲۶]

راجع به تلگراف قبل از این وزیر امور خارجه دیشب تلگرافی برای من فرستاده در ضمن

آن به امر شاه اظهار تأسف فوق‌العاده از وقوع حادثه اخیر نموده اظهار داشت که او امر مؤکد به مراکز لازمه داده شده. از قراری که او مذکور داشته علت وقوع این اتفاقات سهوی است از طرف مأمورین که خارج از اندازه مایل به انجام وظایف خود بوده‌اند. در جواب رسمی مذکور داشتم که توضیحات او رابه دولت متبوعه خود اطلاع خواهم داد ولی در کاغذ شخصی خود حضرت معظم له را متنبه نمودم که شك دارم از اینکه دولت اعلیحضرتی فقط ترضیه خواستن را برای جبران توهیناتی که در ملاء به سفارت اعلیحضرتی وارد آمده مکفی تصور نمایند.

سفارتخانه اعلیحضرتی پنج روز تمام در تحت محاصره بود و من با نهایت اشتیاق امیدوارم که دولت اعلیحضرتی این ترضیخواهی را قبول نماید. عساکر تا مسافت چند ذرعی فاصله از درب سفارت يك سوار هندی و يك غلام را که تبعه انگلیس بودند و لباس رسمی در برداشتند و پسته وزارت خارجه را می‌آوردند و چند نفر از مستخدمین غیر مطلع سفارت، جلوگیری از دخول نمودند و هنگامی که منشی‌السنة شرقی ایرانی باتفاق يك نفر از مستخدمین که لباس رسمی در برداشت در حرکت بود بعضی تفنگ به کالسکه او قراول رفته بودند و به شخص دیگری که فعلاً دستگیرش نموده‌اند شلیک کرده و اشخاصی را که بکلی بی‌تقصیر بوده‌اند به مسافت چند قدم از درب سفارت گرفتار نموده‌اند. عساکر به سفارت اعلیحضرتی در واقع همانقدر احترامی که نسبت به اهالی در تحت قانون نظامی داشته مرعی داشته‌اند. دولت ایران به پروتستهای بسیار سخت من بی‌اعتنائی کرده اطمینانات صریحه خود را کرده‌اند.

نمره - ۱۶۳

تلگراف مستر مارلینگک به سرادوردگری (واصله ۳۰ ژون)

طهران ، ۳۰ ژون ۱۹۰۸

[۹ تیر ۱۲۸۷؛ ۲ج ۱ - ۱۳۲۶]

راجع به تلگراف امروز من پلیسها باقی هستند ولی مستحفظین که گردش می‌کنند امروز صبح ناپدید شدند .

نمره - ۱۶۴

تلگراف سرادوردگری به مستر مارلینگک

وزارت خارجه، ۳۰ ژون ۱۹۰۸

[۹ تیر ۱۲۸۷؛ ۲ج ۱ - ۱۳۲۶]

راجع به تلگراف ۳۰ ژون شما وزیر امور خارجه را باید اطلاع دهید که ترضیه‌ای که بعمل آمده هیچوجه در مقابل موقع بسیار مهمی که بی‌احترامیهای مکرره بر سفارت

اعلیحضرتی تولید نموده مکفی نمی‌باشد. ما فعلاً مشغول تعیین و ترتیب مطالبات خود هستیم و شما را حتی‌الامکان زودتر مستحضر می‌داریم.
تصور می‌کنم فعلاً پلیس و قشون از دور و حوالی سفارت برداشته شده.

نمره - ۱۶۵

تلگراف مستر اویرن به سرادواردگری (واصله غره ژویت)

سنت پترز بورغ غره ژویت ۱۹۰۸

[۱۰ تیر ۱۲۸۷؛ ۲ج ۲-۱۳۲۶]

راجع به تلگراف ۲۷ شهر گذشته شما، از طرف دولت روس یادداشتی برای من رسیده مشعر براینکه آن دولت موافقت می‌نمایند چنانچه پیشنهاد شده اظهار متحدالمالی بشود که به ظل‌السلطان و خانواده و بستگان او اجازه داده شود از خاک ایران با تأمین جان و مال خارج شوند و تصور می‌کنند خوب است بطوری که نمایندگان انگلیس و روس موافقت نمایند ظل‌السلطان قراردادهای سال ۱۹۰۷ خود را بعداً تجدید و تصدیق نموده وعده صریح دهد که پس از تحصیل اجازت فوراً بطرف اروپا رهسپار شود. دولت روس اینطور پیشنهاد می‌کنند که خوب است شاهزاده معظم‌له از بوشهر که نزدیکترین بندر است به کشتی سوار شود.

نمره - ۱۶۶

تلگراف مستر مارلینگک به سر ادواردگری (واصله غره ژویت)

طهران ، غره ژویت ۱۹۰۸

[۱۰ تیر ۱۲۸۷؛ ۲ج ۲-۱۳۲۶]

راجع به تلگراف ۲۹ شهر گذشته شما تا زمانی که قانون نظامی مجری است اعتماد حقیقی در میان مردم وجود نخواهد داشت و اعلان عفو عمومی را عموم تصور می‌کنند برای آن داده شد که اشخاصی که خود را مخفی داشته‌اند و شاه می‌خواهد آنها را بدست آورد بیرون بیایند.

عقیده من براین است بتوانم عده کثیری از بستیها را در صورتیکه قانون نظامی موقوف شود تحریض به ترك سفارت نمایم ولی فعلاً از آن می‌ترسند که برحسب مواد اعلان قانون نظامی آنها را ببهانه آنکه در سفارت اعلیحضرتی بست اختیار نموده‌اند دستگیر نمایند.

نمره - ۱۶۷

تلگراف سرادواردگری به مستر مارلینگ

وزارت خارجه، غره ژویت ۱۹۰۸

[۱۰ تیر ۱۲۸۷؛ ۲ج ۲-۱۳۲۶]

راجع به تلگراف ۳۰ ماه گذشته من، دولت اعلیحضرتی تصمیم نموده اند که مطالبات ذیل را از دولت ایران تقاضا بنمایند:

(۱) عساکر و پلیس فوراً از جلو راههای دخول به سفارت برداشته شود و تبعه انگلیس و نوکرها را آسوده گذارده مزاحم آنها نشوند.

(۲) پس از آنکه اطلاع لازم داده شد یکی از مأمورین دربار از طرف شاه و وزیر امور خارجه از طرف دولت ایران بطور رسمی ترضیه کامل بخواهند و هر دو ایشان باید لباس رسمی در برداشته باشند.

(۳) استخلاص فوری تمام اشخاصی که اخیراً در موقعی که برای کارهای معمولی خود داخل سفارت شده یا از آن خارج می شدند و دستگیر گردیده اند.

(۴) وثیقه کتبی برای مال و جان بستیها داده شود و از طرف شاه ممضی باشد.

(۵) از بستیهایی که متهم به جنحه و جنایات بوده و تقصیرات پلنتیکی نداشته اند در حضور یکی از اعضای سفارت اعلیحضرتی محاکمه خوبی بشود.

شما باید این مطالبات را به شاه و دولت ایران عرضه داشته اظهار نمایید که دولت اعلیحضرتی طرح این مطالبات را ریخته و موقع مهمی را که بواسطه بی احترامیهای مکرره که از طرف عساکر شاه و پلیس در مدت چند روز نسبت به سفارت اعلیحضرتی تولید گردیده و شارژ دافر اعلیحضرتی پروتست رسمی بر علیه آن کرده با دقت تمام در آن مذاقه نموده اند شما باید این مطلب را علاوه نمایید که اعاده مناسبات حسنه که تاکنون مابین دو مملکت برقرار بوده به قبول فوری این مطالبات امکان دارد و هر گاه مطالبات مذکوره بلا تأخیر قبول و انجام نشود دولت اعلیحضرتی طریق دیگری نخواهد داشت مگر آنکه اقداماتی که اصلاح می دانند برای جبران، که خود را مستحق آن می دانند، بنمایند.

نمره - ۱۶۸

تلگراف سر ادواردگری به مستر اوبرن

غره ژویت ۱۹۰۸

[۱۰ تیر ۱۲۸۷؛ ۲ج ۲-۱۳۲۶]

از وزارت خارجه، لندن

شما خوب است از تعلیماتی که به مستر مارلینگ در تلگراف امروز من فرستاده شده وزیر امور خارجه را مطلع سازید. ما امیدواریم مسیو ایزوالسکی به تقاضاهای ما همراهی نماید.

نمره - ۱۶۹

تلگراف سر ادوارد گری به مستر مارلینگ

وزارت خارجه ، ۲ ژوئیت ۱۹۰۸

[۱۱ تیر ۱۲۸۷ ؛ ۳ ج ۲ - ۱۳۲۶]

درباب تلگرافی که در غره شهر جاری از سنت پترزبورغ رسید ما قصد نداریم که از شاه خواهش تبعید ظل السلطان را بکنیم ولی از آن اعلیحضرت باید درخواست شود که او را رخصت خروج از مملکت دهند که با اهل خانه و بستگانش در تحت تأمین مال و جانان حرکت کنند.

اولاً باید ظل السلطان را از اقدامی که می‌خواهید بر طبق ارائه طریق خودش بنمایید مستحضر دارید؛ سپس باید با سفیر روس مشورت کرده و متفقاً به شاه مطلب را عنوان نمایید تا زمانی که ظل السلطان به ایران مراجعت نکند وثیقه راجع به اموال او باید معتبر شمرده شود.

نمره - ۱۷۰

تلگراف مستر او برن به سر ادوارد گری (واصله ۳ ژوئیت)

سنت پترزبورغ ، ژوئیت ۱۹۰۸

[۱۲ تیر ۱۲۸۷ ؛ ۴ ج ۲ - ۱۳۲۶]

راجع به تلگراف غره ژوئیت شما مسیو ایزوالسکی بدون آنکه مشروط به شرطی باشد وعده همراهی و تقویت مطالباتی که بایستی سفارت اعلیحضرتی از دولت ایران بنماید و فوراً بروفق آن دستورالعمل به مسیو هارت ویک می‌دهد. او به من اطمینان صریح داد که کلنل لیاخوف در انجام اقدامات اخیر شاه و قبول عهده کنترل نظامی شهر طهران (اگر چنین کاری کرده است) بدون اوامر و یا اطلاع و یا تصویب دولت امپراطوری این کار را کرده است.

نمره - ۱۷۱

تلگراف سر ادوارد گری به مستر او برن

وزارت خارجه ، ۳ ژوئیت ۱۹۰۸

[۱۲ تیر ۱۲۸۷ ؛ ۴ ج ۲ - ۱۳۲۶]

در باب تلگراف غره شهر جاری شما ارائه طریقی را که دولت روس در خصوص تحصیل تعهدات از ظل السلطان مشروط بر آنکه ما از بابت او با شاه بعضی مذاکرات نمائیم کرده است ما با آن موافقت داریم؛ وزیر امور خارجه را از این مسئله اطلاع دهید.

نمره - ۱۷۲

تلگراف سر ادواردگری به مستر مارلینگ

وزارت خارجه، ۳ ژوئیت ۱۹۰۸

[۱۲ تیر ۱۲۸۷؛ ۲ج ۴-۱۳۲۶]

درباب تلگراف امروز من به مستر اوبرن شما مجاز هستيد که با موافقت همکار روس خود بر طبق آن اقدام نماييد.

نمره - ۱۷۳

تلگراف مستر مارلینگ به سر ادواردگری (واصله ۵ ژوئیت)

طهران، ۵ ژوئیت ۱۹۰۸

[۱۴ تیر ۱۲۸۷؛ ۲ج ۶-۱۳۲۶]

نگاه داشتن مستحفظین قنصلخانه در شیراز راجع به تلگراف ۲۶ فوریه شما نظر به عزل ظل السلطان و حتمی بودن تجدید اغتشاشات این ایالت در تحت حاکم جدید کفیل قنصلگری می خواهد بداند آیا شما تصویب می کنید که دسته مستحفظین اینجا بمانند؟

نایب الحکومه جدید در موقع دیگر سابقاً ابراز بی کفایتی کامل نموده و گمان می کنم اصلح این است که نگاه داشتن آنها را در آنجا تصویب نفرمایید چرا که بر من یقین است که پس از حرکت ظل السلطان اغتشاشات جدیداً بوقوع خواهد پیوست.

نمره - ۱۷۴

تلگراف مستر مارلینگ به سر ادواردگری (واصله ۵ ژوئیت)

طهران، ۵ ژوئیت ۱۹۰۸

[۱۴ تیر ۱۲۸۷؛ ۲ج ۶-۱۳۲۶]

دیروز باز هم عساکر دور سفارت گردش می کردند. مابین ساعت يك وشش بعداز ظهر پنج دفعه ومابین ساعت نهونیم بعد از ظهر الی ساعت يك بعداز نصف شب سه مرتبه دور زدند. محافظت اطراف سفارت کمتر از سابق اسباب زحمت ما است و عساکر زیاد در آنجا توقف نمودند.

وزیر امور خارجه قرار است که امروز از من ملاقاتی کند. من به حضرت ایشان اشعار نمودم که باید مضمون ترضیه که بایستی بخواهند قبلاً به من ارائه نمایند.

درباب مطالب در تحت نمره ۳، من دقت زیاد در تمیز اشخاصی که باید مستخلص شوند خواهم کرد چرا که تشخیص آنها اشکال دارد.

یحتمل شاه درخواست نماید که سه یا چهار نفر از متحصنین را از خاک ایران تبعید نماید.